

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Bakalářská práce

Sociální sítě versus kreativita a dialogicita

Autor: Michal Škop

Studijní program: B6107 Humanitní studia

Obor: Transkulturní komunikace

Vedoucí práce: ThLic. Petr František Burda, Th.D.

Oponent práce: Mgr. Jana Karlová, Ph.D.

Hradec Králové 2022

Zadání bakalářské práce

Autor: Michal Škop

Studium: P18P0820

Studijní program: B6107 Humanitní studia

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: Sociální sítě versus kreativita a dialogicit

Název bakalářské práce AJ: Social networks versus creativity and dialogue

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je popis a analýza vlivu sociálních sítí v oblasti kreativity a dialogicity u vymezené peer skupiny (21-25 let), která je definována jako autorovi spolužáci, a to s ohledem na zachycení vazeb mezi sekundárními dopady vlivu užívání sociálních sítí a vývoje osobností a mezilidských vztahů u zkoumaného vzorku. Metodologicky práce vychází z mimetické teorie kultury s využitím kvalitativního empirického šetření.

The aim of this bachelor thesis is to describe and analyze the influence of social networks in the area of creativity and dialogue in the defined peer group (21-25 years), which is defined as the author's classmates with regard to capturing links between secondary impacts of social networking and personalities and interpersonal relationships in the sample. Methodological work is based on mimetic theory of culture using qualitative empirical research.

LUDWIG, Petr. *Konec Prokrastinace*, Brno: Jan Melvil 2013, ISBN 978-80-87270-51-6.

BOYDOVÁ, Danah. *Je to složitější: Sociální život teenagerů na sociálních sítích*. Praha: Akropolis 2017. ISBN 978-80-7470-165-8

JIRÁK, Jan; KÖPPOVÁ, Barbara. *Masová média*. Praha: Portál 2009, ISBN 978-80-7367-466-3

KULHÁNKOVÁ, Hana; ČÁMEK, Jakub. *Fenomén Facebook*. Kladno: Jakub Čápek ? BigOak 2010. ISBN 978-80-904764-0-0 (brož. vyd.), ISBN 978-80-904764-1-7 (on-line)

LUPAČ, Petr. *Za hranice digitální propasti, nerovnost v informační společnosti*. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON) 2015. ISBN 978-80-7419-231-9

POSPÍŠILOVÁ, Marie. *Facebooková (ne)závislost: Identita, interakce a uživatelská kariéra na Facebooku*. Praha: Univerzita Karlova: Karolinum 2016. ISBN 978-80-246-3306-0

SPITZER, Manfred. *Digitální demence*. Brno: Host ? vydavatelství, s. r. o 2014. ISBN 978-80-7294-872-7

SPITZER, Manfred. *Kybernetická moc! Jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*. Brno: Host ? vydavatelství, s. r. o 2016. ISBN 978-80-7491-792-9

OUGHOURLIAN, Jean-Michel. *The Genesis of Desire*. Michigan State University Press 2009.

THE BEASTESS. *Osamělost aneb Kolik máte přátel na Facebooku*. Praha: Grada Publishing, a.s 2016. ISBN 978-80-271-9110-9 (ePub), ISBN 978-80-271-9109-3 (pdf), ISBN 978-80-247-5478-9 (print)

ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet - Děti dospělými, dospělí dětmi*. Edice Psychologická setkávání, sv. 6. Praha: Nakladatelství TRITON s.r.o. 2003. ISBN 80-7254-360-1

Zadávací pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: ThLic. Petr František Burda, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jana Karlová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.3.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Sociální sítě versus kreativita a dialogicitá“ vypracoval samostatně, s použitím uvedené literatury a pramenů a pod vedením vedoucího práce.

V Hradci Králové dne 16.6.2022

.....
Michal Škop

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval panu ThLic. Petr Františku Burdovi, Th.D. za jeho cenné rady, připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Anotace

ŠKOP, Michal. *Sociální sítě versus kreativita a dialogicitu*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 80 s. Bakalářská práce.

Cílem bakalářské práce je popis a analýza vlivu sociálních sítí v oblasti kreativity a dialogicitu u vymezené peer skupiny (21-25 let), která je definována jako autorovi spolužáci, a to s ohledem na zachycení vazeb mezi sekundárními dopady vlivu užívání sociálních sítí a vývoje osobností a mezilidských vztahů u zkoumaného vzorku. Metodologicky práce vychází z mimetické teorie kultury s využitím kvalitativního empirického šetření.

Klíčová slova: sociální sítě, kreativita, komunikace

Annotation

ŠKOP, Michal. *Social networks versus creativity and dialogue*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University Hradec Králové, 2022. 80 s. Bachelor thesis.

The aim of this bachelor thesis is to describe and analyze the influence of social networks in the area of creativity and dialogue in the defined peer group (21-25 years), which is defined as the author's classmates with regard to capturing links between secondary impacts of social networking and personalities and interpersonal relationships in the sample. Methodological work is based on mimetic theory of culture using qualitative empirical research.

Keywords: social sites, creativity, communication

Obsah

Úvod.....	1
1.1. Cíle práce, výzkumné otázky a hypotéza	3
1.2. Metodologie	5
1.2.1. Mimetická teorie kultury	5
1.2.2. Propojení mimetické teorie kultury se zvoleným tématem.....	8
2. Základní terminologie a problematika	10
2.1. Technická terminologie	10
2.1.1. Internet	10
2.1.2. Sociální sítě.....	11
Facebook.....	12
Instagram	13
2.2. Psychologická terminologie.....	16
2.2.2. Empatie.....	16
2.2.1. Dopamin	18
3. Vlivy a dopady sociálních sítí	21
3.1. Komunikace.....	21
3.1.1. Vliv sociálních sítí na komunikaci.....	22
3.1.2. Navazování vztahů.....	25
3.1.3. Sociální fobie	27
3.2. Kreativita.....	29
3.2.1. Vliv sociálních sítí na kreativní myšlení	31
3.2.2. Plagiátorství	32
3.2.3. Prokrastinace	34
4. Kvalitativní výzkum	37
4.1. Plán výzkumu.....	37
4.2. Etické otázky výzkumu	37
4.3. Metodologie výzkumu.....	38
4.4. Výzkumné otázky.....	38
4.5. Respondenti a volba výzkumného souboru	40
4.6. Průběh výzkumu	41
5. Analytická část.....	42
5.1. Vyhodnocení získaných dat.....	42
5.2. Shrnutí získaných dat.....	61
5.3. Vyhodnocení hypotézy.....	68
6. Transkulturní reflexe	69

7. Závěr.....	72
Bibliografie.....	75

Úvod

Sociální síť. Produkt dnešních technologií, který nás provází na každém kroku a mnohdy o tom ani nevíme. Je to vynález, který kompletně změnil lidskou komunikaci, vztahy, vnímání našeho okolí nebo třeba i způsob poznávání nových lidí. Sociální sítě jsou zkrátka jedním z nejvlivnějších technologických hybatelů z přelomu nového tisíciletí, který se nehodlá jen tak vypařit, naopak. Novými způsoby se stále adaptuje, umocňuje svoji pozici a téměř jistě bude nadále ovlivňovat lidské životy napříč celou lidskou společností.

Jen v České republice průměrně každý druhý člověk stráví na sociálních sítích dvě hodiny denně. Každý šestý dokonce přes čtyři hodiny denně. Vyplývá to z výsledku průzkumů AMI Digital Index, který mapuje trendy v používání sociálních sítí v České republice.¹ Při těchto číslech si jeden musí pokládat otázku, jak tolik strávených hodin, uzavřených doma mezi čtyřmi zdmi, osamoceně s telefonem, musí mít vliv na naši psychiku. Na tuto otázku už existuje nespočet teorií i výzkumů, ke kterým se budu ve své práci mnohdy odkazovat. Mimo jiné patřím ke generaci, která se sociálními sítěmi přišla do styku jako první a byla jimi také ovlivněna, ovšem ne tolik, jako mladší generace, která následovala té mé. První účet na Facebooku jsem si založil ve svých čtrnácti letech, proto jsem měl aspoň to štěstí prožít klidné rané dětství venku a mám tu možnost porovnávat, jelikož jsem zažil oba faktory vývoje.

Téma mé bakalářské práce jsem si tedy pochopitelně zvolil právě díky jeho aktuálnosti. Mimo jiné o této problematice poslední dobou často hovořím se svými vrstevníky a zajímám se o to, jaký vliv internetu a sociálních sítí na sobě pocítují. Mnoho z nich hovoří převážně o negativních dopadech jako deprese, prokrastinace, problém s komunikací a nechut' dělat jakoukoliv činnost. Avšak digitální doba, ve které žijeme nás bohužel mnohdy nutí jít s davem a velice často vyžaduje participaci na sociálních sítích, ať už kvůli komunikaci s ostatními nebo i třeba kvůli práci. Díky těmto

¹ Srov. STRÁNSKÁ, Karolína. *Doba trávená na sociálních sítích stoupla na 159 minut*. [online článek]. Frekvence1, 2020. Dostupné z: <https://www.frekvence1.cz/zpravy/doba-travena-na-socialnich-sitich-letos-stoupla-na-159-minut.shtml>

skutečností je velice těžké vymanit se z takové závislosti. Mnohdy to totiž ani za závislost nepovažujeme. Zvláště v této době, kdy platí tvrdý lockdown a veškerý sociální život se přesunuje právě na tyto internetové platformy. Aby ovšem moje celá práce nevyzněla pouze negativistickou náturou, tak musím uznat, že tyto platformy přinesly i mnoho dobrého. Svět se více globalizoval, propojil, a právě díky těmto faktorům mohlo vzniknout i mnoho organizací, které dobročinně pomáhají všude po světě ať už při přírodních katastrofách, geopolitických krizích či mnoha dalších kalamitách, která postihují naši civilizaci. Rozšířilo se povědomí o mnoha problémech a útrapách, kterým lidé čelí. Komunikace je daleko snadnější, a i když se nacházíte na druhé straně planety, můžete komunikovat se svými blízkými v reálném čase. A tímto seznam pokračuje a pokračuje, podobně jako zápory nám tedy sociální platformy poskytují i mnoho výhod a benefitů. Ačkoliv se moje práce zaměřuje převážně na tu negativní stránku věci, tak občas poskytnu na tuto problematiku i kladné pohledy.

Cílem práce je analýza a popis vlivu sociálních sítí v oblasti kreativity a komunikace u mladých dospívajících ve věku 21 až 25 let, a to s ohledem na zachycení vazeb mezi sekundárními dopady vlivu užívání sociálních sítí a ovlivnění vývoje osobnosti a mezilidských vztahů u zkoumané skupiny.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, a to teoretické a praktické. V teoretické části představím internet a jeho dopad jako celku. Dále rozeberu a krátce představím jednotlivé sociální sítě, jelikož každá z nich nás ovlivňuje v jistých ohledech trochu jinak. Navíc pro pochopení širšího obrazu je důležité pochopit co podmiňovalo vznik a vývoj těchto sociálních sítí a jak to souvisí s dnešní společností. Dále bych rád vysvětlil základní pojmy jako empatie nebo dopamin, protože ty jsou pro moji práci zcela zásadní a úzce souvisejí s danou problematikou. Také se zaměřím na oblast samotné komunikace na sociálních sítích, kde rozeberu jejich pozitiva i negativa. S užíváním sociálních sítí jsou spojena i mnohá rizika, nejen psychologická, která zmíním taktéž, společně s preventivními opatřeními a programy. Praktickou částí je kvalitativní výzkum, z kterého na základě sesbíraných dat, budu analyzovat odpovědi daných respondentů k mému tématu. V závěru práce budou představeny výsledky kvalitativního výzkumu, načež zodpovím na danou konkrétní hypotézu.

1.1. Cíle práce, výzkumné otázky a hypotéza

Stanovení hypotézy, hlavního cíle, dílčích cílů a výzkumných otázek, které souvisejí či navazují na dílčí cíle, a které nám pomohou objasnit danou problematiku. Hypotéza představuje osobní názory, informace a předpoklady, které jsem si sám stanovil již před začátkem práce, a které se na základě výsledku výzkumu buď potvrdí, nebo vyvrátí.

Hlavní cíl práce: Zjistit jestli, případně jak moc na sobě respondenti pocítují vlivy sociálních sítí v oblasti kreativity a komunikace.

K dosažení hlavního výzkumného cíle nám pomohou následující dílčí cíle:

1. Jaký je vztah respondenta k sociálním platformám a jakým způsobem zde tráví čas.
2. Jaký vliv mají sociální sítě na respondentovu každodenní komunikaci a interakci.
3. Zjistit vazbu a efekt sociálních sítí na rozvoj kreativity.
4. Jakým způsobem ovlivňují kreativitu jedince negativní sekundární vlivy sociálních sítí.

Prostředkem k naplnění dílčích cílů slouží následující výzkumné otázky:

- **Dílčí cíl 1:**

C I. 1. Kolik času průměrně respondent stráví na sociálních sítích každý den?

C I. 2. Pro jaký účel většinou respondent využívá sociální sítě?

C I. 3. Je vztah respondenta vůči sociálním sítím spíše kladný, nebo záporný?

C I. 4. Pocítuje na sobě nějaké příznaky závislosti?

C I. 5. Stanovuje si nějaká pravidla pro jejich využívání?

C I. 6. Je respondentův čas strávený ve virtuálu na úkor reálného kontaktu?

- **Dílčí cíl 2:**

C II. 1. Jakým způsobem probíhá většina respondentovi každodenní komunikace s lidmi? Reálný kontakt nebo skrz virtuální prostor?

C II. 2. Pociťuje někdy respondent vliv sociálních sítí na svoje komunikační schopnosti? (např. menší sociabilita, malá slovní zásoba, snížená empatie...)

C II. 3. Má respondent problém mluvit před lidmi, oslovit cizí osobu...? Pokud ano, pomáhají mu sociální sítě tyto problémy překonat?

C II. 4. Disponuje respondent na sociálních sítích větším sebevědomím, než při reálném kontaktu?

C II. 5. Využívá nebo využíval někdy respondent seznamky?

- **Dílčí cíl 3:**

C III. 1. Dělá respondent nějakou kreativní činnost?

C III. 2. Myslí si respondent, že sociální sítě rozvíjí kreativní myšlení? Pokud ano, tak jak?

C III. 3. Využívá respondent sociální sítě a internet k získávání informací nebo zdokonalení svých schopností? Pokud ano, tak jaké?

C III. 4. Je respondent součástí nějakých internetových komunit, které se zaměřují na kreativní činnost?

C III. 5. Vidí respondent sociální sítě pro kreativní činnost a umělce jako přínosné?

- **Dílčí cíl 4:**

C IV. 1. Vidí respondent vazbu mezi plagiátorstvím a sociálními sítěmi?

C IV. 2. Dopustil se, nebo byl někdy respondent svědkem odcizení virtuálního vlastnictví?

C IV. 3. Vidí respondent provázanost v užívání sociálních sítí a rozvoji prokrastinace?

C IV. 4. Stává se často, že respondent dělá věci na poslední chvíli? Pokud ano, viní z toho sociální sítě?

C IV. 5. Připadá respondentovi jeho strávený čas na sociálních platformách produktivní?

Hypotéza: Sociální sítě mají zásadní vliv na vývoj jedince a jeho psychiku, a to převážně v období dospívání. Prokazatelně dochází ke ztrátě empatie, sociálního citění a komunikativnosti, díky přesunu sociální interakce do virtuálního prostoru. Lidé díky těmto fenoménům přichází o vlastní sociální dovednosti, na čemž má podíl i absence real-time komunikace s dalšími jedinci. Dále zde dochází k mnoha vedlejším účinkům, mezi něž patří třeba i prokrastinace nebo rozšiřující se plagiátorství, které mají zásadní vliv na rozvoj kreativity.

1.2. Metodologie

Metodologický práce vychází z girardovské mimetické teorie kultury, která bude středobodem mého pohledu na danou problematiku. Mimetická teorie kultury má totiž mnohdy velmi shodná východiska s naším chováním na sociálních platformách. Naše touha, totiž dle Girarda, je mimetická.

1.2.1. Mimetická teorie kultury

Mimetická teorie kultury představuje „komplexní interdisciplinární teorii lidské kultury, která je založena na předpokladu psychologické mimesis.² Girard tuto svou teorii rozvíjí v průběhu více než čtyřiceti let a kombinuje v tom poznatky z různých oborů včetně literární teorie, antropologie, sociální teorie, religionistiky či filozofie.“³ Ve zkratce se tedy teorie zabývá kulturními souvislostmi, které se projevují v mnoha oblastech kultury a které ovlivňují jednání a myšlení jednotlivých aktérů a jedinců.

² Srov. GARRELS, R. Scott. Imitation, mirror neurons, and mimetic desire: Convergence between the mimetic theory of René Girard and empirical research on imitation. [online]. In: Michigan State University Press. *Cotagion: Journal of Violence, Mimesis, and Culture*. 12/13. 2006: 47-80. s. 48.

³ KIŠŠ, Marian. René Girard a jeho mimetická teorie společnosti jako možné východisko k nové sociologické teorii. [online]. In: *Historická sociologie. Univerzita Karlova*. Vol. 2(1). Praha, 2017: 31-52.

Mezi klíčové pojmy, s kterými René Girard v mimetické teorii pracuje a které nás především zajímají, patří „touha“ a „miméze“. Miméze, řecky slovo *mimēsis* v překladu znamená napodobení, nebo znázornění. Toto slovo figuruje už na počátku Girardovy teorie, která začíná zjištěním, že v lidské touze hraje důležitou roli miméze.⁴ Tyto dva pojmy totiž jdou napříč celou teorií ruku v ruce. Miméze, tedy napodobování úzce souvisí s lidskou touhou. Naše touha totiž nemusí být přímo podmiňována hmotnými statky, nýbrž může být zaměřená na určité nehmotný statky, jako dovednosti či aspekty osobnosti. Girard proto mimézi rozděluje na dva druhy, stupně. Tím prvním je „akviziční miméze“, při níž je touha orientovaná na specifický objekt, tím může být právě nějaký hmotný objekt, jako auto, byt, peníze a mnohé další.⁵ „Tím druhým je „metafyzická touha“, jež na žádný specifický hmotný objekt zaměřená není, spíše se jedná o neurčité, nicméně neodbytné prahnutí po plnosti.“⁶

Touha a miméze dle Girarda jsou také středobodem konfliktu, což je názor, který nadále v mnoha dílech umocňuje a podtrhuje fakty, že lidstvo je nejagresivnějším druhem na naší planetě. Za mnoha konflikty, ať už mezi jedinci, kmeny, státy či celými civilizacemi a společnostmi dle Girarda stojí právě *touha*, protože „jakmile zamíří touhy dvou lidí ke stejnému konfliktu, jejich srážka je nevyhnutelná. Miméze ve spojení s touhou automaticky vede ke konfliktu.“⁷

S tímto tvrzením se Girard hodně shoduje i s uznávaným Hegelem, z kterého mimochodem nějaké Girardovy myšlenky vycházejí, či na ně navazují. Kupříkladu „Hegelova *Fenomenologie ducha* pojednává o dvou tématech, jež hrají významnou roli i v kontextu Girardova projektu. Jsou jimi touha po uznání (*Anerkennung*) a dialektika pána a raba.“⁸ Hegel tedy zastává názor, že touha je lidská a představuje touhu pouze tehdy, pokud je touha namířena na touhu někoho jiného. Což nás zpět přivádí ke konfliktu. Pokud subjekt touží po téže samé věci, automaticky to vede ke konfliktu

⁴ Srov. KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s.21.

⁵ Srov. KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s.28.

⁶ KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s.28.

⁷ KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s.27.

⁸ KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s.37.

s dalšími jedinci, kteří se snaží dosáhnout té samé touhy, cíle, objektu. Pro Hegela je tak lidská existence neodmyslitelná od krvavého boje o prestiž, od konfliktů, v nichž poněkud paradoxně „člověk riskuje svůj biologický život, aby mohl ukojit svou nebiologickou touhu“. ⁹

Girard a Hegel tedy nezpochybnitelně sdílí v tomto ohledu mnoho paralel, jelikož Girard četl Kojévovy přednášky o Hegelovi ve stejném období, kdy psal svoji knihu. Díky těmto faktům tak zde můžeme nalézt spousty strukturálních podobností mezi Hegelem a Girardovou mimetickou teorií. Jednoznačně je stanovena především vazba mezi touhou a konfliktem. ¹⁰

„Na druhé straně je však třeba se zmínit i o tom, že mezi Hegelem a Girardem existuje celá řada důležitých rozdílů. Oba se liší především svým chápáním touhy: Hegel hovoří o „toužení po touze druhého“ (jinak řečeno, toužím po tom, aby druhý toužil po mně = aby mě uznal), zatímco Girardova mimetická teorie tvrdí, že „toužím podle druhého“ (má touha je nasměrována na to, po čem touží druhý – toužím po témže objektu, jako on, ať již je tím objektem cokoli).“¹¹

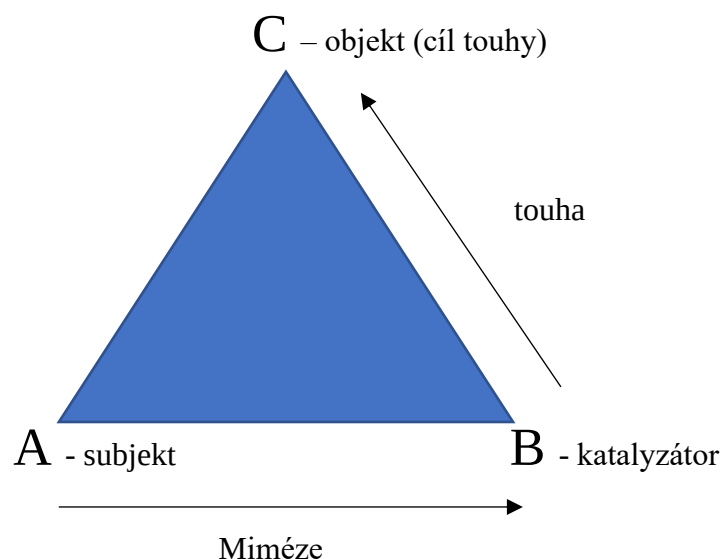
Pro pochopení Girardovy myšlenky nám může posloužit jednoduchá forma trojúhelníkové struktury touhy, kterou sám postuloval: touha subjektu po objektu je zprostředkována touhou modelu, takže A touží po B, protože po něm touží C. ¹²

⁹ KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s.38.

¹⁰ Srov. KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s.38.

¹¹ KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s. 39.

¹² Srov. KIŠŠ, Marian. René Girard a jeho mimetická teorie společnosti jako možné východisko k nové sociologické teorii. [online]. In: *Historická sociologie*. Univerzita Karlova. Vol. 2(1). Praha, 2017: 31-52.

1.2.2. Propojení mimetické teorie kultury se zvoleným tématem

Propojení mimetické teorie se zvoleným tématem je zde nezpochybnitelné. Ať už kvůli vysvětleným pojmům jako touha nebo miméze (napodobování). Oba aspekty tak tvoří dva hlavní pilíře většinového dění na sociálních sítích.

Už když poprvé otevřete jakoukoliv sociální síť, tak během pár minut vám dojde, jak právě touha a miméze spolu krásně v dnešním světě jdou ruku v ruce. Vše má za následek naše evoluční predispozice a lidská psychologie. Dle Girarda lidé vlastně ve skutečnosti netuší, po čem touží, a proto napodobují touhy druhých.¹³ Což je tvrzení, které nejpřesněji popisují stav naší současné moderní společnosti. Minimálně jednou se každý průměrný uživatel sociálních sítí musel přistihnout, že jeho chování je motivováno mimézí (napodobováním). Internetem každou chvíli hýbou obrovské trendy, které nejprve začnou propagovat známé osobnosti, influenceři či další různé velké postavy internetu. Ať už je to veganství, jóga, používání určitých mobilních aplikací, recyklace, různé obdoby tance a mnohé další. Mnohdy si to ani neuvědomujeme, ale mnoho z nás má právě za prapůvod těchto našich činností, právě někoho z okolí, nebo internetu.

Vývoj naší moderní společnosti má také za následek to, že v konfrontaci s rovnoprávností a demokracií se postupně rozkládají tradiční společenské rozdíly.

¹³ Srov. KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s.25.

Miméze tak má stále méně překážek, což má za následek to, že místo vnějšího zprostředkování miméze se setkáváme čím dál více se zprostředkováním vnitřním. Tento svět je tedy charakterizován růstem soutěže, rivality, závisti a žárlivosti,¹⁴ což jsou aspekty, které sociální síť, díky odebrání reálné sociální interakce a ztráty pocitu odpovědnosti nadále umocňují.

„Tento stav předkládá jako diagnózu Thomas Hobbes ve svém Leviathanu. Počátek problému vidí v soutěživé povaze moderního světa a v neoblomné logice ziskné (acquisitive) miméze.“¹⁵ Ve 13. kapitole Leviathanu, nazvané „O přirozeném stavu lidstva, co se týče štěstí a utrpení“, píše: „Z této rovnosti schopností pramení i rovnost nadějí v dosažení cíle. Ale, jestliže dva lidé zatouží po téže věci, poněvadž ji nemohou oba zároveň míti a nemohou se z ní zároveň těšiti, znepřátelí se; a na cestě za svým cílem (bývá to zpravidla pro sebezáchovu, ale někdy i pro potěšení), snaží se druh druhá pokořit nebo zničit... Avšak lidi netěší, nýbrž naopak velmi rmoutí žítí ve společnosti, kde by nebyla žádná moc, která by je všechny mohla zastrašovati a naháněti hrůzu. Neboť každý si přeje, aby si ho jeho druh vážil, jako si váží sám sebe... V lidské přirozenosti shledáváme tedy tři hlavní příčiny sporů. První je soutěžení, druhá je nedůvěra a třetí je touha po slávě.“¹⁶

¹⁴ Srov. KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s.35.

¹⁵ KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s.35.

¹⁶ HOBBS, Thomas. *Leviathan*: Praha, 1941, s. 160-162, přeložil Josef Hruša.

2. Základní terminologie a problematika

2.1. Technická terminologie

2.1.1. Internet

Internet. Slovo, které zná celý svět, je to vynález, který naprosto zásadně změnil lidskou společnost a společně s ní i lidské chování. Pro mou práci je to naprosto stěžejní pojem, bez jehož základního představení není možné navazovat na další pojmy. Ona totiž závislost na sociálních sítích, vlastně částečně představuje závislost na internetu, na tom, být „on-line“, a to, jak asi víte, bez internetu není možné. Pokusím se proto, tedy aspoň v obecné rovině představit co to internet je, a jakým způsobem funguje.

Internet je popisován jako globální síť, jejíž vznik se nedá určit v přesný datum, jelikož nebyl spuštěn jako celek, nýbrž po částech. K jeho rozšíření došlo zejména rozvojem informačních technologií a jejich průnikem do širší veřejnosti. V roce 2014 bylo dle průzkumů zjištěno, že již 53% evropské populace působí „on-line“, ovšem pokud se podíváme na věkovou kategorii 7-18 let, tak zjistíme, že zde toto číslo činí už 75 %, to je daleko více, než činí evropský průměr. Jsou zde ovšem značné rozdíly v rámci evropských zemí v rozmezí od 91 % v Norsku po 20 % v Moldavsku.¹⁷ Rozšíření sociálních sítí a internetu, jako takového tedy také záleží na mnoha dalších aspektech a technologického rozvoje v dané zemi.

Pan doktor Šmahaj pro zjednodušení internet popisuje jako „velkého pomocníka“, který je schopen propojovat různé sociální sítě, webové stránky, vyhledávače a koncentrovat všechny tyto aspekty v jedno místo, kde pár kliky jsme schopni získat jakékoliv informace během několika vteřin.¹⁸ V dnešní době je prakticky možné komunikovat v reálném čase s lidmi na druhé straně kontinentu, či sledovat přímý přenos videí z vesmíru či Antarktidy. Web nám tedy umožňuje zpracovávat a využívat obrovské množství dat, kdykoliv se nám zamane. Díky všem těmto vlastnostem se může internet tedy jevit jako naprostý zázrak a obrovský posun v získávání lidských poznatků. Ovšem,

¹⁷ Srov. ŠMAHAJ, Jan, *Kyberšikana jako společenský problém*. Univerzita Palackého, 2014. s. 16.

¹⁸ Srov. ŠMAHAJ, Jan, *Kyberšikana jako společenský problém*. Univerzita Palackého, 2014. s. 18.

má ale i své stinné stránky v podobě různých míst, kde probíhá nelegální činnost, těmto částem internetu se říká „dark web“ a „deep web“.

Mezi další stinné stránky bychom už dnes mohli zařadit také i sociální sítě, kde čím dál více dochází ke kybersikaně, projevu nenávistí, šíření dezinformací a mnoha dalším negativním elementům, čímž můžeme rovnou i potvrdit spojitost tohoto tématu se zvolenou metodologií. Samotný internet a sociální platformy bychom z pohledu mimetické teorie mohli považovat jen za další rozšíření svobodného, demokratického a moderního světa. Demokratického zdůrazňuji, protože mnoho totalitních států se tento prostor snaží regulovat, či úplně zakázat. Toto další rozšiřování, rovnoprávnosti a svobody, které nám internet poskytuje tak hrají na ruku vnitřnímu zprostředkování miméze, které dříve nebylo možné kvůli nepřekročitelné hranici hierarchické společnosti. Internet a sociální sítě staví téměř všechny jejich uživatele v pozici, kde jsou si navzájem rovni a nerozlišuje jejich socio-ekonomické zázemí. Dnešní svět v tomto důsledku tak můžeme charakterizovat růstem soutěže, rivality, závisti a žárlivosti, která nemá již žádné zábrany v podobě tradičních společenských rozdílů.¹⁹ Avšak pro pochopení širšího kontextu, musíme pochopit co to vlastně sociální sítě jsou a jakým způsobem fungují.

2.1.2. Sociální sítě

Samotné sociální sítě, stejně jako internet, datují svůj počátek poměrně dříve, než se dostaly do mainstreamové populace. Ačkoliv byl Facebook založen už v roce 2004, tak mnoho lidí neví, že ještě před ním existovalo mnoho jiných alternativ, jako MySpace, LinkedIn nebo SixDegrees.com. Právě poslední zmíněný můžeme pojmenovat jako pionýra sociálních sítí. Sít' SixDegrees byla založena už v roce 1997 právníkem a finančním analytikem Andrew Weinreichem²⁰ a registrovaných uživatelů na přelomu tisíciletí zaznamenala celých tři a půl milionů osob, což na tehdejší dobu, kdy internet stále nebyl přístupný široké veřejnosti znamenalo obrovské číslo. A právě tehdejší úspěch SixDegrees už předznamenával digitální budoucnost naší společnosti. Pozdější sociální sítě jako MySpace a Facebook už pouze stavěly na zavedených šablonách, které dále

¹⁹ Srov. KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s.35.

²⁰ Srov. WIKIPEDIE. *Otevřená encyklopedie: SixDegrees.com* [online]. Wikipedie, 2019. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=SixDegrees.com&oldid=17172313>

zdokonalovaly. Ono už totiž samotné SixDegrees umožňovalo vytvářet profily, přidávat si přátele a prohlížet profily ostatních uživatelů.

Roman Kohout, jenž je zakladatelem projektu „Internetem Bezpečně“ popisuje sociální síť jako „online službu, která na základě registrace umožní vytvořit profil uživatele, pod kterým lze tuto službu využívat zejména ke komunikaci, sdílení informací, fotografií, videa atd. s dalšími registrovanými uživateli.“²¹

Dnes sociálních sítí existuje nespočet. Mezi nejznámější patří: Facebook, Instagram, Snapchat, TikTok, Twitter, MySpace a dal by se zde zařadit i Reddit a YouTube. Abych se ovšem vyhnul zdlouhavému seznamu a popisu všech těchto výše jmenovaných, stručně technicky a fundamentálně popíšu pouze dvě nejzásadnější pro mou práci: Facebook a Instagram.

Facebook

Celosvětově nejznámější sociální síť, která byla založena studentem Harvardu Markem Zuckerbergem v roce 2004. „*Samotný název Facebook vznikl podle letáček, zvaných „Facebooks“, které dostávají studenti prvních ročníků na univerzitách ve Spojených státech. Tyto letáčky plní především seznamovací funkci, kde usnadňují novým studentům seznámení mezi sebou.*“²²

Facebook byl původně určen pouze pro studenty Harvardu, kterým Zuckerberg chtěl usnadnit vzájemné poznávání a komunikaci. Projekt měl ale obrovský úspěch a již koncem roku 2004 Facebook registroval přes 1 milion uživatelů. Firma v následujících letech získávala obrovské finanční prostředky od mnoha investorů, díky čemuž v roce 2005 Zuckerberg koupil internetovou doménu www.facebook.com, počet uživatelů tak během okamžiku vzrostl na astronomických 5,5 milionu uživatelů.²³ Sociální síť tak začala přitahovat mnohé společnosti jako Yahoo, MTV atd., kteří chtěli Facebook využít

²¹ KOHOUT, Roman. KACHRŇÁK, Radek. *Bezpečnost v online prostředí*. Biblio Karlovy Vary, 2016. s.40.

²² BLAŽEK, Zdeněk. *Vznik a historie Facebooku*. [online]. Zdeněk Blažek, 2016-2017. Dostupné z: <https://www.zdenekblazek.cz/vznik-a-historie-facebooku/>

²³ Srov. BLAŽEK, Zdeněk. *Vznik a historie Facebooku*. [online]. Zdeněk Blažek, 2016-2017. Dostupné z: <https://www.zdenekblazek.cz/vznik-a-historie-facebooku/>

jako platformu pro reklamy, Zuckerberg ale všechny nabídky odmítl a zaměřil se na rozšiřování sítě a jejího zpřístupnění dalším uživatelům.

V roce 2008 už se sociální síť stala celosvětovým trendem a pyšnila se 100 miliony uživateli. Byla představena nejznámější funkce „To se mi líbí (lajk)“, sdílení obsahu a Facebook začal získávat svoji dnešní podobu. V tomto roce také sociální síť přešla na klasický reklamní systém a v updatu 1.0 bylo mnoha společnostem umožněno začít sbírat veškeré informace o uživateli, díky čemuž se začala vyvíjet dnešní podoba „cílené reklamy“.²⁴

Od roku 2008 už Facebook směřoval strmě vzhůru a stal se během dekády jednou z nejvýdělečnějších a nejzásadnějších společností moderního světa. Provází ho mnoho kontroverzí, soudních řízení a příběhů, i tak ale jeho popularita nadále roste a k dnešnímu dni registruje téměř 3 miliardy uživatelů, kteří se na své účty přihlašují každý měsíc.²⁵

Instagram

Pravděpodobně dnes nejznámější a zároveň nejúspěšnější foto aplikace, kterou na internetu naleznete. Mobilní aplikace jejíž vznik datujeme do roku 2010 byla nejprve zamýšlena jako platforma pro umělce a fotografy, ale díky jedinečnému paternu se stala velice oblíbenou a brzy se rozrostla v mainstreamovou sociální síť, kterou známe dnes.²⁶ Jedná se o úplně jiný typ sociální sítě, jakou je Facebook. Nelze zde sdílet různé psané příspěvky, pořádat akce, hromadné diskuze, přidávat si uživatele do přátel a mnohé další. Instagram je o sdílení fotografií a videí, které další uživatelé hodnotí. Uživatelé zde tedy nemají „přátele“ ale „sledující“. Díky tomuto designu se tak Instagram stal velice oblíbený u celebrit a influencerů. Znamé osobnosti, herci, zpěváci zde mají profily, které čítají i stovky milionů sledujících, díky čemuž získávají pozornost nad obrovským publikem. A ačkoliv mnoho z nich využívá svůj dosah k dobru a snaží se rozšířit povědomí svých sledujících, třeba o důležitých problémech, tak značná majorita zde

²⁴ Srov. WIKIPEDIE: *Otevřená encyklopedie: Facebook* [online]. Wikipedie, 2022. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Facebook&oldid=21360173>

²⁵ Srov. DEAN, Brian. *How Many People Use Facebook in 2022?* [online článek]. Backlinko, 2022. Dostupné z: <https://backlinko.com/facebook-users>

²⁶ Srov. PTÁČEK, Michal. *Jak vznikl a následně uspěl Instagram, jehož hodnota se dnes odhaduje na 35 miliard dolarů?* [online článek]. Czechcrunch, 2015. Dostupné z: <https://cc.cz/jak-vznikl-a-nasledne-uspel-instagram-jehoz-hodnota-se-dnes-odhaduje-na-35-miliard-dolaru/>

působí egocentricky. Sdílejí „selfička“, fotky svých drahých aut, oblečení, či propagují svoje výrobky. Dle mého osobního názoru Instagram tak nejvíce ztvárňuje egocentrickou národu lidí. Díky spojení: sdílení našich „selfiček“ (fotografií nás samotných) a funkci „to se mi líbí“ zde dochází k obrovské míře porovnávání nás samotných s jinými jedinci, což má také za následek společenské ovlivňování pojetí krásy, stylu oblékání a toho co je „cool“ a v trendu.²⁷ Mnoho výzkumů dnes otevřeně přiznává, že právě Instagram je precedens k depresi u dnešní mladé generace.²⁸ Zní to šíleně, ale mnoho mladých lidí v dnešní době měří krásu a oblíbenost člověka právě na základě lajků a sledujících na Instagramu. Tento problém je dnes již tak alarmující, že vývojáři sami odebrali funkci „to se mi líbí“, avšak jádro problému spočívá v designu a účelu sociální sítě samotné.

V této problematice také krásně můžeme opět vidět metodologickou spojitost s tímto tématem. V modelu univerzální gravitace, kterou Girardův spolupracovník J. M. Oughourlianem popisuje je obsažena dokonce nárazka na způsob, jakým hovoříme o moderní kultuře celebrit, které se zabydlely ve světě zábavního průmyslu, médií a sportu.²⁹ Ty se bez nějakého zásadnějšího důvodu staly předmětem bezmezného obdivu obyčejných lidí, kteří je mnohdy až příliš idealizují.³⁰ V nějakých případech zde můžeme spatřit až kvazi-náboženský rozměr, kdy pozorujeme zbožštění objektu a existenciální závislosti subjektu na něm, od čehož se odvíjí moc, kterou daný jedinec vůči subjektu disponuje.³¹ Girard někdy také v souvislosti s mimetickou teorií mluví o touze bez-objektové neboli metafyzické. Což je také mechanismus, který ztotožňuje hlubokou závislost na Druhém a onu potřebu neustále se srovnávat a napodobovat Druhého. Tato posedlost nekonečného honu za Druhým má za následek čím dál častější změnu objektu, který se snažíme napodobit. Toto jednání může postupně vést až k rozkladu individuální

²⁷ Srov. ČESKÝ ROZHLAS PLUS. *Instagram mladistvým zhoršuje sebevědomí, tvrdí studie Facebooku, která se neměla dostat na veřejnost*, [online článek]. Věda Plus, 2021. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/instagram-mladistvym-zhorsuje-sebevedomi-tvrdi-studie-facebooku-ktera-se-nemela-8597753>

²⁸ Srov. TOMANKA, Marek. *Instagram způsobuje psychické problémy. Firma o tom ví, ale roky to tají*. [online článek]. iDnes.cz, 2021. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/podniky/facebook-instagram-deprese-uzkost-psychika.A210915_165716_ekoakcie_mato

²⁹ Srov. KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s.24.

³⁰ Srov. KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s.24.

³¹ Srov. KIŠŠ, Marian. René Girard a jeho mimetická teorie společnosti jako možné východisko k nové sociologické teorii. [online]. In: *Historická sociologie. Univerzita Karlova*. Vol. 2(1). Praha, 2017: 31-52.

osobnosti³², což je jev, který dnes můžeme na sociálních sítích, a hlavně na Instagramu vyzorovat. Mnoho lidí sleduje stovky influencerů, od kterých se snaží nějakým způsobem přebírat praktiky do svého života, nebo se jim alespoň částečně přiblížit. To, avšak realisticky není možné a postupem času takové jednání vede k neúspěchu a s ním spojeným myšlenkám, že nemáme šanci stát se rovnými, natož lepšími než náš idol. Toto lidské chování tak dle námi dostupných podkladů můžeme považovat za přirozené, ačkoliv ho sociální sítě pravděpodobně ještě více umocňují. Na závěr této myšlenky tak můžeme potvrdit, že na Instagramu dochází jak k akviziční i metafyzické mimezi. Jak jsem již popisoval: akviziční mimeze znamená touhu po nějakém objektu, kdežto metafyzická mimeze naopak touží po transcendentních hodnotách, jako je třeba uznání.³³ Což je „objekt“, o který na Instagramu usiluje svým jednáním a vystupováním téměř každý uživatel.

Co se týče samotného Instagramu, tak ten dnes registruje už přes 1 miliardu aktivních uživatelů a jeho popularita neustále roste. Možný úspěch této sociální sítě vycítil již v roce 2012 samotný Facebook, který tentýž rok Instagram od jeho tvůrců odkoupil za 1 miliardu dolarů.³⁴ V roce 2020 tvůrci Facebooku přiznali, že Instagram odkoupili z obavy silné konkurence.³⁵ Díky tomuto kroku, tak dnes Facebook spravuje obrovský monopol v poli sociálních sítí a internetu. A je to ta samá společnost, která před již téměř dvěma dekádami založila projekt s dobromyslnou vizí, která si dala za úkol seznamovat lidi napříč spektrem a naučit nás soucítit. Vize, která měla za cíl podporovat lidskou empatii, zmenšit hranice a rozdíly mezi komunitami po celém světě. Vize, která se do značné míry opravdu uskutečnila, ale po cestě posbírala spoustu nedostatků a pokřivených hodnot. Stejně jako samotná společnost Facebook, která dnes uměle vytváří závislost na konzumaci těchto platforem, pomocí dopaminu. To všechno má za následek,

³² Srov. KLIŠŠ, Marian. René Girard a jeho mimetická teorie společnosti jako možné východisko k nové sociologické teorii. [online]. In: *Historická sociologie. Univerzita Karlova*. Vol. 2(1). Praha, 2017: 31-52.

³³ Srov. KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s.28.

³⁴ Srov. PTÁČEK, Michal. *Jak vznikl a následně uspěl Instagram, jehož hodnota se dnes odhaduje na 35 miliard dolarů?* [online článek]. Czechcrunch, 2015. Dostupné z: <https://cc.cz/jak-vznikl-a-nasledne-uspel-instagram-jehoz-hodnota-se-dnes-odhaduje-na-35-miliard-dolaru/>

³⁵ Srov. SVOBODA, Jiří. *Facebook koupil Instagram, protože se ho bál. Jak se šéfové technologických obřů zpovídali z monopolních praktik.* [online článek]. Czechcrunch, 2020. Dostupné z: <https://cc.cz/facebook-koupil-instagram-protoze-se-ho-bal-jak-se-sefove-technologickych-obru-zpovidali-z-monopolnich-praktik/>

že se tyto platformy pomalu, ale jistě stávají pro mnoho lidí spíše vězením než pomocníkem. U samotné lidské empatie se proto nyní zastavíme a povíme si něco víc, protože to je jeden ze stěžejních pojmů pro pochopení následující problematiky.

2.2. Psychologická terminologie

2.1.2. Empatie

Empatie. Schopnost vžít se do druhé osoby, představit si co prožívá, cítí a na základě toho se patřičně zachovat. Vyskytuje se u všech savců a pravděpodobně se vyvinula z mateřské péče o mláďata. Matka musí umět u potomka rozpoznat signály strachu, hladu, bolesti a patřičně na ně reagovat. U lidí se tato schopnost během evoluce rozvinula ještě více.³⁶ Lidé jsou schopni empaticky souznít i s lidmi, mimo jejich vlastní skupinu. Ač jsme k cizincům stále nedůvěřiví a máme strach z neznámého (xenofobie), tak jsme byli zřejmě prvním a jediným živočišným druhem, jenž dovolil příslušníkům jiných kmenů cestovat přes své vlastní teritorium, vyměňovat s nimi suroviny, dárky, vědomosti, či se dokonce spojit proti společnému nepříteli. Empatie je vlastnost, díky které se lidstvo bylo schopno vyvinout ve společnost, tak jak ji známe dnes.³⁷

Stejně jako se učíme mluvit, chodit, přemýšlet, dívat se, tak se musíme učit i sociálnímu chování. Ovšem k vývoji a osvojení sociálního chování dochází relativně pozdě, protože příslušné oblasti mozku, které jsou označovány „náš sociální mozek“, dozrávají pozdě a teprve až po jejich vyvinutí se mohou začít učit. Dnes se v digitálním prostoru pohybují už mnohdy i 9-10leté děti, takže si dokážete představit jaké to může mít na vývoj jejich mozku a sociálního citění fatální důsledky. Aby došlo k vývoji těchto funkcí, musíme zažívat reálné sociální styky, ty jsou však v dnešní době nahrazovány těmi virtuálními. Jestliže 8 až 12leté americké dívky stráví dvě hodiny denně s jinými dívkami, zatímco na Facebooku stráví 7 hodin³⁸, pak na základě toho, co víme o mozku a jeho vývoji, je evidentní, že to nemůže zůstat bez následku. Mládež tak dnes dle mnohých studií již prokazatelně trpí větší ztrátou empatie. Výše ovlivnění této oblasti tak

³⁶ Srov. THE BEASTESS, *Osamělost, aneb Kolik máte přátel na Facebooku*. Grada, Praha, 2016. s. 17.

³⁷ Srov. THE BEASTESS, *Osamělost, aneb Kolik máte přátel na Facebooku*. Grada, Praha, 2016. s. 18.

³⁸ Srov. SPITZER, Manfred, *Kybernemoc*. Host, 2016. s. 261.

mimo jiné závisí hlavně na času stráveném před obrazovkou.³⁹ Na tento problém se zaměřuje i jedna americká studie, která zkoumala 515 uživatelů z řad vysokoškolských studentů. Ukázalo se, že empatické sociální vztahy zvyšují subjektivní pohodu, a to u lidí s neurotickými i extrovertními osobnostními vlastnostmi. Při častějším používání Facebooku však vede jak u neuroticky, tak u extrovertně založených lidí k náhradě reálných vztahů virtuálními „přáteli“, což subjektivní pohodu dotyčných osob nezlepšuje, ale naopak zhoršuje.⁴⁰ Data mimo jiné ukázala, že při menším používání sociálních sítí a internetu se objevuje zřetelný vztah mezi extroverzí a schopností sociální empatie, jenž klesá s rostoucím používáním těchto digitálních médií.⁴¹ Založení účtu na sociální síti se podmiňuje věku 15 let, a to ještě se souhlasem rodičů, ovšem to není vůbec žádný problém obejít, takže tento problém zůstává nadále aktuálním.

Ztrátu empatie ve své knize *Odpojený muž* popisuje jako problém třeba i uznávaný Philip Zimbardo: „*Naše schopnost zapojit vnitřní myšlení k tomu, abychom porozuměli tištěnému materiálu či vedli dlouhé rozhovory, se vytrácí a zároveň s tím se fyzická povaha našeho mozku adaptuje na krátké a stručné úryvky informací. Čím více je po nás požadováno, abychom přesouvali pozornost z okamžiku na okamžik, tím méně jsme schopni prožívat niternější emoce včetně empatie a soucitu.*“⁴² Ten svou teorií jde ještě dál a tvrdí, že nás technologie a sociální sítě připravují jak o empatii, tak o kritické myšlení.⁴³ Dále také prohlubují naše prokrastinování a vzniká zde tzv. „ztracená“ generace.

Postupný úbytek empatie tak představuje pro budoucí generace obrovský problém. Empatie, jak jsem již zmínil patří mezi základní důvody, proč naše lidská civilizace dosáhla takového obrovského úspěchu oproti jiným živočišným druhům, když opomineme náš inteligenční náskok. Pokud odeberete z lidského chování empatii, zbude vám xenofobie, strach a rivalita, prvky, které bez soucítění s dalšími lidmi tak nemají dostatečnou protiváhu.

³⁹ Srov. SPITZER, Manfred, *Kybernemoc*. Host, 2016. s. 261.

⁴⁰ Srov. SPITZER, Manfred, *Kybernemoc*. Host, 2016. s. 147.

⁴¹ Srov. SPITZER, Manfred, *Kybernemoc*. Host, 2016. s. 148.

⁴² ZIMBARDO, Philip, *Odpojený muž*. Grada: Praha, 2017. s. 17.

⁴³ Srov. ZIMBARDO, Philip, *Odpojený muž*. Grada: Praha, 2017. s. 18.

K samotné rivalitě jako protiváze empatie už bohužel na sociálních sítích dochází. Je to dáno jak samotným konceptem, ve kterém jsou sociální platformy navrženy (porovnávání nás samotných s jinými na základě lajků, počtu sledujících, úrovni fotek, majetku...), tak samotné lidské nátuře, která v tomto otevřeném prostředí dostává prostor. Mluvím teď o mimetické rivalitě, která podle Girarda představuje další stádium mimetické touhy, kterou jsem již definoval dříve. Lze ji považovat za poslední stádium mimetické touhy, kdy se vztah mimetické závislosti, ve kterém vládla reciprocita touhy promění v reciprocitu násilí. Jak konstatuje Girard: *subjekt se nakonec stává vzorem svého vzoru a napodobující napodobuje toho, kdo jej napodoboval. Vývoj směřuje ke stále větší mimetické reciprocitě, a tedy k většímu konfliktu. Mezi soupeři objekt mizí ze zřetele a jejich jediným a nutkavým přáním už není jej získat, ale porazit protivníka.*⁴⁴ Toto tvrzení tak dnes lze uplatnit na mnoho situací, které vás při surfování po sociálních sítích potkají.

Empatie je tak dnes ve virtuálním prostoru bohužel na ústupu. Ostatně první varovné signály jsme mohli vyzorovat už při první větší vlně uprchlické krize, kdy jsme byli svědky nárůstu xenofobie až dehumanizační rétoriky vůči uprchlíkům.⁴⁵ A podotýkám, že tak docházelo hlavně na těch sociálních platformách, které byly původně zamýšleny jako zdroj lidského přátelství a sblížení, avšak dnes bohužel velkou část společnosti ženou spíše opačným směrem. To už je ovšem problematika pro jinou odbornou práci.

Jakkoliv je tedy empatie důležitá, tak zásadní je i další prvek lidské psychiky, který už řadíme spíše mezi hormony. Tím je dříve zmíněný dopamin, který můžeme považovat za jeden z hlavních hnacích motorů lidských tužeb a který proti nám moderní technologie bohužel obrací ve svůj vlastní prospěch.⁴⁶

2.2.1. Dopamin

⁴⁴ KIŠŠ, Marian. René Girard a jeho mimetická teorie společnosti jako možné východisko k nové sociologické teorii. [online]. In: *Historická sociologie*. Univerzita Karlova. Vol. 2(1). Praha, 2017: 31-52.

⁴⁵ Srov. PFEIFFEROVÁ, V. O. ČIHÁK a J. BUMBA. *Sociální síť šíří dehumanizační uprchlickou rétoriku, varuje sociolog*. [online článek]. Ranní plus, 2015. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/socialni-site-siri-dehumanizacni-uprchlickou-retoriku-varuje-sociolog-6522786>

⁴⁶ Srov. HANSEN, Anders, *Instamozek*. Portál: Praha, 2021. s. 41.

Dopamin je hormon, který má mnoho funkcí, avšak širší laické veřejnosti je nejznámější pod pojmem „hormon štěstí“ či „hormon odměny“. Funkci dopaminu v nervové soustavě odhalil v polovině 50. let 20. století švédský neurobiolog a biochemik Arvid Carlsson.⁴⁷ Dnes je dopamin velmi často spojován se závislostí, ať už na drogách, hazardu, či mnoha dalších věcech od internetu po nezdravé jídlo. Člověk si může vypěstovat závislost téměř na čemkoliv a dopamin na tom má obrovský podíl. Nás ovšem bude zajímat spojení dopaminu a sociálních sítí potažmo internetu.

Dnes existuje již mnoho studií, které potvrzují spojitost vlivu dopaminu a závislosti na sociálních sítích. Manfred Spitzer ve své knize *Kybernemoc* o této problematice mluví podobně jako Anders Hansen: „*Sociální sítě byly navrženy tak, aby vyplavovaly dopamin, který je znám jako hormon štěstí. Pokud nám někdo tedy dá tzv. „lajk“ na fotku, vyvolá to v nás pocit úspěchu a štěstí. Postupem času tedy chceme víc a víc, podobně jako třeba u drog se zvyšuje naše tolerance, proto potřebujeme stále větší dávku.*“⁴⁸ Pokud vezmete tento fakt a spojíte ho s tím, že hlavním konzumentem těchto platform jsou děti a mladí dospívající, pochopíte, jak to je zásadní problém pro vývoj jejich osobnosti, chápání světa a vytvoření velmi těžké závislosti srovnatelné se závislostí na hazardu, či drogách již v útlém věku. Ta spojitost závislosti na hazardu a sociálních sítích se nezmiňuje náhodou. Naopak. Obě tyto závislosti nejsou zpočátku fyzické, jako kupříkladu třeba u drog. Závislost na sociálních sítích a hazardu je zpočátku hlavně psychická, která postupně začne přerůstat i v závislost fyzickou, kdy při „abstinenci“ dochází ke fyzickým změnám: ztráta váhy, či naopak přibírání na váze, kruhy pod očima, viditelné stárnutí a mnoho dalších příznaků. V extrémních případech může dojít i k sebevraždě, ale to je spíš výhrada závislosti na hazardu, kam úplně zacházet nebudu.

Takže vedle hazardního průmyslu a výrobců mobilních telefonů je tu ještě někdo, kdo dokáže velmi mistrně využít naši náklonnost k neznámému výsledku: sociální sítě.⁴⁹ Například Facebook, Instagram a Snapchat uměle vytváří silnou potřebu odemknout mobil a podívat se, jestli třeba nenastal důležitý update, nebo se neobjevil na našem profilu nový „lajk“. Dále také servírují digitální pochvalu naší osobnosti ve chvíli, kdy je

⁴⁷ WIKIPEDIE. *Otevřená encyklopedie: Dopamin* [online]. Wikipedie, 2021. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Dopamin&oldid=20304991>

⁴⁸ SPITZER, Manfred, *Kybernemoc*. Host, 2016. s. 96.

⁴⁹ Srov. HANSEN, Anders, *Instamozek*. Portál: Praha, 2021. s. 40.

naš odměnový systém nejvíc našponovaný. Lajk, kterým vám někdo označí fotku z dovolené, se většinou neukáže v té samé vteřině, kdy dotyčný stiskne „palec nahoru“. Facebook i Instagram občas záměrně palce a srdíčka pozdrží, protože čekají na okamžik, kdy je naše centrum odměny napnuté. Tím, že rozdělují stimuly do menších porcí, vytvářejí největší možné očekávání naší digitální odměny a prohlubují tak postupně naši závislost.⁵⁰ Vývojáři sociálních sítí mají dnes náš systém odměn dokonale prostudovaný a jsou si dobře vědomi toho, jak mozek jistě případy miluje a jak časté mají být. Využívají své znalosti, aby vytvořili moment překvapení, který nás má přimět sahat po mobilu v jednom kuse. „Co když mám nový lajk, radši se přesvědčím“ funguje na stejném principu jako: „jen ještě jednu partičku pokeru, třeba tentokrát vyhraju“. Mnoho firem z technologické sekce proto zaměstnává různé odborníky, psychology a znalce lidské mysli v oblasti lidského chování a mozku, aby měli jistotu, že jejich aplikace proniknou přímo do našeho odměnového centra tím nejefektivnějším způsobem a způsobí nám maximální závislost. Z nelítostné ekonomické perspektivy slaví nepochybně úspěch. Díky ohromnému investování a dlouholetým výzkumům se nám nabourali přímo do mozku.⁵¹

⁵⁰ Srov. HANSEN, Anders, *Instamozek*. Portál: Praha, 2021. s. 41.

⁵¹ Srov. HANSEN, Anders, *Instamozek*. Portál: Praha, 2021. s. 41.

3. Vlivy a dopady sociálních sítí

Třetí kapitola už se zabývá samotnou problematikou, které se má bakalářská práce věnuje. Popíšu zde vliv sociálních sítí na lidskou komunikaci a také kreativní myšlení. Dále se zde zaměřím na konkrétní sekundární efekty těchto dopadů, které mohou v určitých případech nastat (př. sociální fobie, navazování vztahů, plagiátorství atd.)

3.1. Komunikace

Komunikace. Dnes jediný způsob, který dokáže vyřešit konflikt a spory současné moderní společnosti. A právě na komunikaci je nejdůležitější dbát v moment, kdy se zdá, že dialog mezi rozdílnými kulturami selhává. Proces komunikace odehrávající se v různých sociálních situacích, mezi příslušníky různých skupin s různými komunikačními styly a vnímáním se nazývá interkulturní komunikace.⁵² A díky sociálním platformám k této interkulturní komunikaci dnes dochází takřka nonstop. Svět se globalizoval a svým způsobem i zmenšil. K dnešnímu dni je možné během vteřiny navázat kontakt z jedné strany planety s někým na opačné straně, a tak dochází k interakcím, které by mnozí ještě dvě dekády zpět nazvaly naprosto neuvěřitelnými. Avšak díky této globalizaci komunikace vyvstalo i mnoho nových problémů a mnohé důležité otázky nabraly o to větší aktuálnost.

Ačkoliv samotný internet nepochybně hlavně zpočátku přispíval k myšlence multikulturismu, dnes už je tomu trochu jinak. Sociální sítě a internet zaplavují čím dál větší počty uživatelů, díky čemuž se tento neřízený a téměř neregulovaný prostor začal místy i postupně extremizovat a polarizovat.⁵³ Nepochybně na tom mají podíl i dezinformace a další faktory, nicméně za své jednání stále zodpovídají jednotliví lidé. Součástí komunikace tak nepochybně může být i konflikt v podobě hádek, problémů, nebo názorových neshod, což se nazývá interkulturní konflikt, jehož nejvýznamnější složkou je právě komunikace.⁵⁴ Tento fenomén ještě dále virtuální prostor umocňuje,

⁵² Srov. PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Grada, 2010. s. 16.

⁵³ Srov. SIAPER, Eugenia. Multiculturalism online: The internet and the dilemmas of multicultural politics. [online]. In: *European Journal of Cultural Studies* 9(1). February, 2006: 5-24.

⁵⁴ Srov. MORGENSTERNOVÁ, Monika; ŠULOVÁ, Lenka a kolektiv. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2007. s. 125.

hlavně díky pocitu bezpečí daného uživatele. Mnoho lidí by vám nedokázalo jen tak do očí vyjmenovat deset různých urážek vaší osobnosti, kvůli tomu, že nesouhlasíte s jejich geopolitickým postojem.

V této oblasti na aktuálnosti nabývá také girardova mimetická teorie, k jejímž tezím ve virtuálním prostoru v jistých ohledech dochází. V době, kdy se Girard touto teorií zabíral širší společnost téměř neznala počítače a internet nebo sociální sítě vůbec neexistovaly. Girard tak o rivalitě mluví v tehdejší dobovém obrázku: *„Potenciál rivality a konfliktu mezi subjektem a objektem závisí na jejich vzájemné vzdálenosti: tam, kde je distance mezi subjektem a modelem větší, takže neexistuje nebezpečí, že se z nich stanou soupeři. Tam, kde se oproti tomu subjekt a model nacházejí ve stejném společenském prostoru, a mohou tak vstupovat do vzájemných konkurenčních vztahů, máme co do činění s nebezpečným „vnitřním“ zprostředkováním.“*⁵⁵ Virtuální prostor na sociálních sítích dnes už jako společenský prostor považován je a vzdálenost mezi různými aktéry prakticky anuluje. Díky čemuž zde dochází k rivalitě, konfliktu, kyberšikaně a dalším střetům jak mezi jedinci, společnostmi, tak i kulturami, což už jsem ostatně zmiňoval výše. Avšak opět nás to přivádí k myšlence, jak je vlastně mimetická teorie i nadále aktuální až nadčasová i v měřítkách dnešní moderní společnosti.

Pokud tedy patříte mezi dlouhodobé uživatele internetu a sociálních sítí, tak jste nepochybně už na tyto situace narazili. Zvláště v poslední době mnohé diskusní sekce (hlavně ty zaměřené na geopolitiku) oplývají nenávisť, xenofobií a polarizací. Období pandemie a počínající válka na Ukrajině bohužel tomuto fenoménu nijak zvlášť nepřidala. Nás ovšem zajímá hlavně vliv soc. sítí na dnešní komunikaci v určitých mezích, které si nyní představíme.

3.1.1. Vliv sociálních sítí na komunikaci

Sociální sítě a jejich vliv na proměnu komunikace v dnešní moderní společnosti. Asi nejčastěji omílané téma, které se na nás valí ze všech stran, pokud někdo mluví o negativních dopadech moderních technologií na děti, potažmo dospělé. A není se čemu divit, sociální platformy zcela zásadně změnily lidskou komunikaci, která se formovala tisíce let, a jak mnohé studie dokazují, tak ne zrovna kladným směrem. Co ale nemůžeme popřít, jsou i ty kladné stránky. Komunikace se zrychlila a stala se více intenzivní. Dnes

⁵⁵ KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s. 20.

je možné udržovat kontakt s kýmkoliv prakticky nonstop. A i když se nacházíte tisíce kilometrů od domova, bez problému můžete udržovat kontakt s rodinou i přáteli.⁵⁶ Daleko snadněji můžete navazovat nové kontakty s lidmi, kteří mají podobné zájmy a koníčky. Lépe se shání práce a díky snadno dostupným informacím můžeme nadále zdokonalovat vlastní znalosti a dovednosti. Těch možností je opravdu nespočet. Mnoho lidí tento „boom“ internetu a sociálních platforem považuje za industriální revoluci,⁵⁷ avšak kvůli této rychlé expanzi internetu, potažmo sociálních sítí, došlo také k tomu, že se celosvětová společnost nestačila dostatečně rychle adaptovat. S čímž souvisí i výchova a patřičné vzdělávání dětí o problematice internetu, potažmo sociálních sítí. Ty se vrhají do těchto platforem, mnohdy nepoučené a nechráněné, což má za následek psychické a někdy bohužel i fyzické následky. Právě věk hraje v této problematice nejzásadnější roli. Ne nadarmo jsou mnohé sociální sítě přístupné až od 15 let. Pokud se malé děti v pubertálním nebo před-pubertálním věku začnou obklopovat těmito platformami a začnou na nich trávit čas, pravděpodobně to ovlivní jejich sociabilitu a vývoj jejich komunikačních schopností.⁵⁸

Pro potvrzení této myšlenky můžeme použít přímo konkrétní studii skupiny vědců z kalifornské Stanfordovy univerzity, vedenou Royem Peou. Zabývající se otázkou, jak se projevuje využívání sociální sítě Facebook u 3461 dívek ve věku od osmi do dvanácti let na vývoji patřičných hodnot a emocí. Studie prokázala, že zejména užívání těchto sítí a pozorování videí má vliv na sociální vztahy. Dívky, které více času tráví venku v reálném světě se svými přáteli, jsou ve svých sociálních vztazích úspěšnější. Tyto dívky se také vesměs cítí normálnější oproti dívkám, které většinu času tráví „online“, ty se naopak cítí jako outsiderky.⁵⁹ Na základě těchto výsledků a úvodem zmíněných dat ze studie Roye Peye a jeho spolupracovníků, dojdeme k závěru, že užívání Facebooku, které je spojeno s menším množstvím reálných kontaktů, musí u dětí vést ke zmenšení velikosti sociálních oblastí mozku, a tedy i k jejich menší sociální kompetenci.⁶⁰

⁵⁶ Srov. POSPÍŠILOVÁ, Marie. *Facebooková (ne)závislost: Identita, interakce a uživatelská kariéra na Facebooku*. Karolinum Press, 2016. s. 13.

⁵⁷ Srov. POSPÍŠILOVÁ, Marie. *Facebooková (ne)závislost: Identita, interakce a uživatelská kariéra na Facebooku*. Karolinum Press, 2016. s. 14.

⁵⁸ Srov. SPITZER, Manfred, *Kybernemoc*. Host, 2016. s. 261.

⁵⁹ Srov. SPITZER, Manfred, *Digitální demence*. Host, 2014. s. 106.

⁶⁰ Srov. SPITZER, Manfred, *Digitální demence*. Host, 2014. s. 113.

Digitalizovaný život dále poškozuje nejen naše vzdělání, ale třeba i naše společenské soužití. Kontakt přes reproduktory a monitory – ať už je to e-mail, Skype, Facebook, Twitter, WhatsApp, nebo počítač nemůže lidem nahradit reálné setkání, protože při něm chybí všechny přímé smyslové i emocionální prožitky.⁶¹ U mladých lidí k tomu dále přistupuje fakt, že sociální citění, schopnosti a dovednosti, vše od empatie až po demokracii se dají naučit pouze v prožívaném společenství. Je to stejné jako při osvojování řeči, kterou se naučíme pouze v aktivním dialogu. Digitální média tyto zážitky a kontakty potlačují, díky čemuž trpí, jak osvojování řeči, tak i vytváření sociálních dovedností. Schopnost používat řeč a komunikovat s ostatními lidmi je naší vstupenkou do světa vzdělání, přátelství, vztahů, a tedy i naplnění společensky plodného života. Pokud si mladí lidé tyto aspekty neosvojí, tak je čekají v životě problémy, které nebudou schopni sami vyřešit.⁶²

Co se týče třeba adolescentů, tak ti reagují na tyto podmínky mnohem lépe, a naopak mohou být i prospěšné. Pokud žijí na druhé straně světa, či trpí depresí, syndromem vyhoření nebo mnoha dalšími negativními projevy nespokojenosti stávající životní situace, tak Facebook klidně může být i k užitku. Virtuální prostor totiž lidem poskytuje prostor a pocit bezpečí, kde jsou ochotni se otevřít mnohem více než v reálu.⁶³ Tyto fakta potvrzuje i Manfred Spitzer ve své knize *Digitální demence*, pomocí provedených studií, které prokázali, že sociální sítě mají neblahý vliv hlavně v období vývoje našeho mozku, tedy v dětství, pubertě až do fáze adolescence. Při mnoha studiích byl zkoumán vliv těchto platforem na dospělé, u kterých se tento neblahý vliv neprojevoval. Naopak jim sociální sítě pomáhaly udržovat kontakt s reálnými přáteli a rodinou, pokud se nacházeli příliš daleko, nebo neměli čas se setkat.⁶⁴

Aspektů komunikace, které mohou být sociálními sítěmi ovlivněny, je tak opravdu mnoho. Člověk je především bytost společenská, a proto socializace, ať už jde o navazování mezi lidských vztahů či o obyčejnou konverzaci, představuje důležitý prvek komunikace. Což je také důvod, proč se v následující kapitole zabývám právě tímto fenoménem. Pokud se totiž člověk nenaučí navazovat vztahy bez podpory sociálních

⁶¹ Srov. SPITZER, Manfred, *Kybernemoc*. Host, 2016. s. 268.

⁶² Srov. SPITZER, Manfred, *Kybernemoc*. Host, 2016. s. 268.

⁶³ Srov. THE BEASTESS, *Osamělost, aneb Kolik máte přátel na Facebooku*. Grada, Praha, 2016. s. 59.

⁶⁴ Srov. SPITZER, Manfred, *Digitální demence*. Host, 2014. s. 115.

platform, může to vést až k prohloubené sociální fóbii a dalším psychickým problémům. Je to také velice aktuální fenomén, který začal být adresován teprve až v posledních letech, díky čemuž tato problematika stále nebyla zcela zmapována a prostudována.

3.1.2. Navazování vztahů

Všem, kteří se dnes zabývají problematikou sociálních sítí a jejich dopadů již musí být zřejmé, že zde došlo ke změnám i na poli navazování nových mezi-lidských vztahů ať už partnerských nebo přátelských. Jak jsem již mnohokrát zmínil, dnes je díky Facebooku a mnoha dalším snadné poznávat nové lidi, nebo vyhledat staré přátele, spolužáky či osoby z minulosti. Existují platformy, které se na tuto oblast přímo zaměřují, fóra, která se zabývají určitými dovednostními oblastmi a zálibami, takže pokud mezi naše koníčky patří třeba čtení francouzské poezie, díky internetu najdeme spoustu stejně smýšlejících lidí. Co se týká navazování partnerských vztahů, tak nám k dispozici je nespočet seznamek, ať už pro heterosexuály, homosexuály či transgender. Možností je dnes opravdu nespočet a udržovat, nebo dokonce navazovat nové kontakty mohou i extrémně introvertní lidé. Problém ovšem je, že tyto možnosti v mnoha případech dělají postupně introverta i z člověka extrovertního. Lidé dnes mají panický strach oslovit někoho spontánně jen tak na ulici, což mohu potvrdit i z vlastní zkušenosti mé sociální bubliny, kterou se obklopuji. Mladá generace a mileniálové obecně jsou schopni i takové chování, jako náhodné oslovení v autobuse, nebo baru brát jako podivínské až stalkerské. Většina proto zvolí taktiku najít si daného člověka na sociální síti a kontaktovat ho teprve až tam, díky čemuž se „vyhne trapasu“. Poměrně trefně tuto dobu popisuje vztahový psycholog Pavel Rataj, který se na tuto problematiku zaměřuje. Dochází k názoru, že se společenské uvažování o vztazích za několik posledních let nepoznatelně změnilo. Kupříkladu vybírání partnera dle jeho zevnějšku je záležitost stará maximálně sto let.⁶⁵ V posledních dvou dekadách se tento fakt stal ještě více aktuálním a dnešní seznamky pracují právě na tomto principu. Partnera si tam vybíráte hlavně podle jeho vizáže a pár drobných údajů, jako je věk nebo záliby. Díky tomuto počínání se tak mnoho lidí na seznamkách pohybuje, jako by procházeli zboží v e-shopu, „swajpují“ doprava a „lajkují“

⁶⁵Srov. MACA, Tomáš. Rataj: *Lidi se při seznamování bojí být trapní. Partnera hledají jako zboží v e-shopu*. [online článek]. Magazín Aktuality.cz, 2020. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/rataj-lidi-se-pri-seznamovani-boji-byt-trapni-partnera-hleda/r~981b98b619d811ebaabd0cc47ab5f122/>

ty, kteří se jim vzhledově líbí. Můj kamarád je třeba schopný takto ohodnotit i přes sto osob denně. Proces seznamování se tak postupně stává všedním a povrchním. Na mnohých těchto platformách si zatrháváte kritéria, která by váš partner měl splňovat, což je dle Rataje úplně proti logice seznamování. Což je činnost, při které bychom měli být uvolnění, hraví, stydliví i trapní. Při užívání seznamek tak přicházíme o ten moment prvního kontaktu a seznámení. Lidé se dnes často bojí být trapní, bojí se stydět, seznamovat a zdráhají se být kontaktní, protože většina lidí má strach z odmítnutí, což je aspekt, který samozřejmě k seznamování patří. Předcházení pocitu odmítnutí je tak hlavní faktor, proč jsou seznamky dnes úspěšné. Většina dnešních mladých bere pocit odmítnutí jako selhání a pocitu vlastní nedostatečnosti. Pavel Rataj o tomto přirozeném cyklu hovoří následovně: „*Seznamování končí nepříjemně třeba v 70 procentech případů, takže když hned neuspějeme, nemusí to o našich přednostech a slabinách vůbec nic vypovídat. Naše já je přece mnohem pestřejší a silnější, než ten obraz nás samotných, který daný člověk odmítl.*“⁶⁶

Seznamování na internetu a internetové seznamky obecně se tak postupně staly obrovským fenoménem. Dle námi dostupných dat můžeme dnes potvrdit, že třetina zahraničních párů se seznámí na internetu.⁶⁷ V České republice jsou čísla obdobná. Hlavní podíl na tomto faktu je, že seznamky poskytují vysoké procento úspěšnosti, jenž je dána také vysokým počtem různorodých internetových uživatelů. Seznamky také jsou schopny vyfiltrovat přesně požadovaná specifika, které by měl váš vysněný partner splňovat: věk, bydliště, zájmy, výška, barva vlasů a mnoho dalších. Seznamky a sociální sítě jsou také velice vyhledávané zaneprázdněnými lidmi, kteří nemají mnoho času na hledání partnera, či lidmi, kteří nemají dostatek odvahy k prvnímu oslovení.⁶⁸ Ovšem i zde hrozí riziko, že člověk, kterého poznáte uvnitř virtuálního prostoru ve skutečnosti bude úplně někdo jiný, a právě tyto platformy jsou mimo jiné hojně využívány pedofily,

⁶⁶ MACA, Tomáš. Rataj: *Lidi se při seznamování bojí být trapní. Partnera hledají jako zboží v e-shopu.* [online článek]. Magazín Aktualne.cz, 2020. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/rataj-lidi-se-pri-seznamovani-boji-byt-trapni-partnera-hleda/r~981b98b619d811ebaabd0cc47ab5f122/>

⁶⁷ Srov. JAKNAINTERNET. *Internetové seznamky.* [online]. Jaknaseznamky.cz, Dostupné z: <https://www.jaknainternet.cz/page/1631/internetove-seznamky/>

⁶⁸ Srov. JAKNAINTERNET. *Internetové seznamky.* [online]. Jaknaseznamky.cz, Dostupné z: <https://www.jaknainternet.cz/page/1631/internetove-seznamky/>

stalkery a mnoha dalšími sexuálními devianty.⁶⁹ Dále zde dochází k mnoha podvodům a nelegálním činnostem spojených s odcizením identity, což už je zase další stránka věci, o které by se dalo hovořit hodiny.

S proměnou navazování vztahů v poslední dekádě souvisí i další problematika o které se ve spojitosti se sociálními sítěmi hovoří. Tou je sociální fóbie, která je dnes čím dál více zjevným problémem u mnoha lidí. Seznamky lidem se sociální fóbií znatelně usnadňují poznávání partnerů, ale o tom, jaký to doopravdy z dlouhodobého hlediska má na tyto lidi vliv si něco povíme v následující kapitole.

3.1.3. Sociální fóbie

Fenomén, který je znám psychologii už dekády, avšak stále opomíjen. Ve střetu s dnešní moderní společností a jejími technologiemi, avšak stále více aktuální. Sociální fóbie patří mezi nejčastější úzkostné poruchy vůbec. Touto poruchou trpí přibližně každý desátý člověk. Projevuje se strachem ze zahanbení nebo zesměšnění v situacích, kde je člověk vystaven pátravým pohledům druhých. Případně obavami, ze situací, ve kterých je nutno podat výkon, při kterém mohou nastat těžkosti a ponížení. Člověk trpící sociální fóbií je přesvědčen, že si druzí všimají jeho potíží a podle toho jej hodnotí. Toto přesvědčení jeho úzkost dále zvyšuje. Strach a jiné pocity nepohody jsou o mnoho silnější než běžná úzkost, kterou zažívá většina lidí v náročných sociálních situacích (např. při veřejném vystupování) i když na samotném výkonu to nemusí být znát.⁷⁰

Typické situace, kterým se lidé se sociální fóbií vyhýbají, protože vzbuzují strach a úzkost:⁷¹

- Mluvit před skupinou lidí
- Být někomu představen
- Být kritizován
- Vystupovat na veřejnosti

⁶⁹ Srov. JAKNAINTERNET. *Internetové seznamky*. [online]. Jaknaseznamky.cz, Dostupné z: <https://www.jaknainternet.cz/page/1631/internetove-seznamky/>

⁷⁰ Srov. Práško, Jan, Prášková, Hana, *Trápí vás nadměrný stud aneb jak překonat sociální fóbií*. Praha: Grada, s. 18.

⁷¹ Práško, Jan, Prášková, Hana, *Trápí vás nadměrný stud aneb jak překonat sociální fóbií*. Praha: Grada, s. 19.

- Jíst nebo pít před lidmi
- Oslovit neznámého člověka nebo s ním mluvit
- Být v centru pozornosti
- Mluvit s někým opačného pohlaví
- Být sledován při práci nebo při psaní
- Účastnit se zkoušek, vstupního pohovoru, testu
- Stát ve frontě
- Účastnit se neformální zábavy, večírku, recepce
- Telefonovat
- Začít rozhovor

Při pohledu na tento seznam už je očividné, že sociální sítě mnoho těchto každodenních situací je schopno obejít (avšak tento fakt nemůžeme považovat za kladné atributy těchto sítí). Sociální fóbie se u mnoha lidí projevuje už v dětství⁷² a je potřeba ji i patřičně adresovat. Nejúčinnějším řešením sociální fóbie je právě kontakt s lidmi a potřeba naučit se, jak zacházet s příznaky a problémy v životě.⁷³ Tohoto řešení nás ovšem sociální sítě zbavují a mnoho lidí se sociální fóbií najde útěchu právě ve virtuálním prostoru, kde se cítí bezpečněji. Avšak, když má dojít k reálnému kontaktu, je to problém. Mimo jiné se neléčená sociální fóbie s narůstajícím věkem dále prohlubuje.

Střetu sociálních platforem a lidí se sociální fóbií se zabývá i práce jménem „*Tváří v tvář versus Facebook: vede zacházení s webovými stránkami sociálních sítí k posilování, nebo oslabování fyzického rozčlenění u lidí se sociálními fóbiemi?*“⁷⁴ a zabývala se právě těmito otázkami. Její autoři se dotazovali 26 vysokoškolských studentek ve věku osmnáct až dvacet let na jejich sociální fóbie.⁷⁵ Úkol studie spočíval v tom, aby si respondenti zapamatovaly obličej neznámé ženy. Náhodným výběrem byly tyto účastnice rozděleny do skupiny a absolvovaly experiment za jedné ze dvou podmínek. Tou první podmínkou byl reálný kontakt, kdy žena, kterou si měly zapamatovat přišla do stejné místnosti, kde se usadila za stůl proti zkoumané osobě, aniž

⁷² Srov. Práško, Jan, Prášková, Hana, *Trápí vás nadměrný stud aneb jak překonat sociální fóbií*. Praha: Grada, s. 15.

⁷³ Srov. Práško, Jan, Prášková, Hana, *Trápí vás nadměrný stud aneb jak překonat sociální fóbií*. Praha: Grada, s. 62.

⁷⁴ SPITZER, Manfred, *Kybernemoc*. Brno: Host 2016, s. 144.

⁷⁵ Srov. SPITZER, Manfred, *Kybernemoc*. Brno: Host 2016, s. 144.

by se na ni dívala nebo s ní mluvila. I studentky byly vyzvány, aby s ní nekomunikovaly a jen si zapamatovaly její obličej. Tou druhou podmínkou byla interakce na Facebooku, kde si měly studentky prohlížet celkem 26 fotografií na facebookovém profilu téže ženy a cíl bylo, aby si zapamatovaly její obličej. Po tomto zkoumání se zjistilo, že jak návaly úzkosti, tak rozčílení bylo výraznější, když se první kontakt uskutečnil na Facebooku a teprve potom v reálu, zejména u zkoumaných osob se silnější sociální fóbií.⁷⁶ Hypotéza, že Facebook lidem se sociální fóbií první kontakt usnadní se tak nepotvrdila. Naopak, případ, kde první kontakt proběhl na Facebooku je pro osoby se sociální fóbií více stresující.⁷⁷

Rozvoj sociální fóbie se tak zařadil mezi další sekundární efekty rozvoje sociálních platforem a mezi další podmínky, které ovlivňují vývoj psychiky u adolescentů. V dnešní terminologii se začal objevovat i pojem Kyberfobie, který má definovat sociální fóbií způsobenou internetem a sociálními sítěmi.⁷⁸

3.2. Kreativita

Kreativita. Druhý pilíř této práce a zcela zásadní. Vztah sociálních sítí a kreativity je konfliktní. Ačkoliv tyto platformy a internet obecně kreativitu značným vlivem podporují, umocňují a v určitých smyslech k ní přímo pobízí, tak ji zároveň ale také potlačují. Těch faktorů je zde hned několik. Pokud máte v dané oblasti aspoň špetku talentu, tak se díky volně dostupným informacím můžete dnes naučit prakticky cokoli a sociální sítě jsou v tomto velmi dobrým pomocníkem. Díky nim se můžete v daném oboru i proslavit, získat kontakty, nebo vydělat. Mnoho dnešních zpěváků, herců, malířů, fotografů a mnoho dalších uspělo právě díky těmto platformám. Avšak s pozitivou přichází také negativa jako například plagiátorství a prokrastinace, kterou bohužel užívání sociálních sítí rozvíjí a posiluje. Je tak potřeba přistupovat k volnému času, který v tomto prostoru strávíme zodpovědně. Pro pochopení této souvislosti si tak nyní obecně představíme, co to vlastně kreativita je.

⁷⁶ Srov. SPITZER, Manfred, *Kybernemoc*. Brno: Host 2016, s. 145.

⁷⁷ Srov. SPITZER, Manfred, *Kybernemoc*. Brno: Host 2016, s. 145.

⁷⁸ Srov. SPITZER, Manfred, *Kybernemoc*. Host, 2016. s. 143.

Možná tušíte, že skutečně potřebujete něco, aniž byste si byli přesně jisti co, a kreativita je přesně něco takového. Kreativita představuje potřebu tvořit, improvizovat, zanechat po sobě něco, díky čemuž získáme ať už obdiv druhých, nebo zadostiučinění pro nás samotné. Problém s ní svázanou je ten, že se jedná příliš o všeobecný termín a pod samotným slovem kreativita si mnoho lidí představí něco jiného. Existuje umělecká kreativita – napsání knihy, kresba malby, nebo složení hudebního díla, které je nějakým způsobem originální.⁷⁹ Existuje kreativita objevu, ať už je to Archimédův skok z vany s výkřikem „Heuréka!“, nebo koncept nového výrobku. A existuje i něco jako kreativita humoru. Kolem humoru existuje něco zvláštního, protože zahrnuje vidění jiným způsobem, což je pro kreativitu podstatné.⁸⁰ Když jsme kreativní, znamená to určitým způsobem i to, že riskujeme, zdá se, že jsme hloupí (mnoho velkých myšlenek znělo zpočátku bláznivě), a tím, že zpočátku většinou selžeme vzniká další problém. Dnešní společenská kultura má na selhání velmi náročný pohled a mnoho lidí dnes má pocit, že dostane pouze jednu šanci. Mnoho lidí se dnes proto rozhodne spíše plynout s davem, bez potřeby riskovat a snažit se být kreativní. Dnešní doba také hodně nahrává vysoké kvalifikaci, která závisí na mnoha znalostech, které již někdo inventoval. A ačkoliv nejlepší odborníci mohou pružně interpretovat rozdílné situace, což vede k progresu, tak mnohdy vysoká kvalifikace, také znamená mít klapky na očích při pohledu na něco, co je nové.⁸¹

Nejvíce kreativity se nám dostává v útlém věku, kdy dětská mysl ještě není zkreslena ani omezena kulturou, společností a výukou. Kreativita a dnešní vzdělávací systém moc tedy ruku v ruce nejdou, je to dáno už mnoha skutečnostmi. Tou nejzásadnější a nejokřídlenější asi je navržený systém školství, který je založen na skutečnosti, že vzdělání se lidem dostane během zkoušky. Vzdělání získají, když odpoví na patřičné otázky, které chtějí slyšet zkoušející, kteří nechtějí slyšet nejoriginálnější odpověď, kreativní odpověď, ale jen jedinou správnou odpověď, která je na seznamu

⁷⁹ Srov.CLEGG, Brian. BIRCH, Paul, *Kreativita: změňte způsob své práce*. Brno: CP Brooks, 2005. s. 3.

⁸⁰ Srov.CLEGG, Brian. BIRCH, Paul, *Kreativita: změňte způsob své práce*. Brno: CP Brooks, 2005. s. 3.

⁸¹ Srov.CLEGG, Brian. BIRCH, Paul, *Kreativita: změňte způsob své práce*. Brno: CP Brooks, 2005. s. 4.

odpovědi.⁸² Dle mnohých expertů tak nejtěžší zkouškou kreativity je si ji udržet cestou školstvím.⁸³

3.2.1. Vliv sociálních sítí na kreativní myšlení

Dnes tu avšak vyvstává další fenomén, kterým je vliv sociálních médií na rozvoj kreativity. Tato vazba oproti předchozí problematice už ovšem není tak jednoznačná. Mnoho expertů dnes je v rozporu, jestli nám sociální sítě pomáhají při rozvoji kreativního myšlení či nikoliv. Virtuální prostor nám bezesporu otevřel v této oblasti spoustu nových možností. Díky platformám jako YouTube se můžeme přiučit téměř čemukoliv. Na internetu dnes najdete návody, jak si sami opravit auto, vyřezat sochu z ledu, složit vlastní píseň a jak následně ji nahrát a upravit. Tento seznam opravdu pokračuje téměř nekonečným způsobem a dovolím si tvrdit, že člověk neměl v historii lidstva lepší možnost, ani období pro rozvoj svého talentu a kreativního myšlení, tak jako tomu je dnes.

Ze sociálních platforem v této oblasti rychlého získávání informací zašla nejdál pravděpodobně platforma TikTok a její content creatori, kteří každý den vytváří nespočet základních návodů, které dosahují délky pouze 15 vteřin. A ačkoliv to mnoha lidem může přijít nereálné, tak tyto rychlo– návody sklízejí obrovské úspěchy. Není to bráno ani tak, že se za 15 vteřin naučíte kupříkladu investovat na burze, ale spíše jako úvod do dané problematiky, který může mnohé nastartovat k dalšímu vzdělávání v dané oblasti a hledání dalších informací. Sociální sítě tedy pochopitelně tento trend ještě více uspíšily, také i díky faktu, že na dotyčných platformách můžete sledovat patřičné umělce, nebo opravdové odborníky v dané oblasti, kteří se pokouší vaše schopnosti nadále zlepšovat svými radami a tutoriály. Na Instagramu, Facebooku nebo právě zmíněného TikToku dnes již funguje mnoho zajetých jmen ve všech kreativních oblastech od hudby po módní návrhářství a mnozí z nich jsou ochotni se o své know-how podělit prakticky zdarma. Svou roli zde hraje i mimetická náтура lidí, která nás částečně motivuje k rozvoji

⁸² Srov.CLEGG, Brian. BIRCH, Paul, *Kreativita: změňte způsob své práce*. Brno: CP Brooks, 2005. s. 4.

⁸³ Srov.CLEGG, Brian. BIRCH, Paul, *Kreativita: změňte způsob své práce*. Brno: CP Brooks, 2005. s. 5.

kreativity na základě napodobování našich idolů⁸⁴, což nám sociální sítě umožňují a nepřímo nás k tomu i nabádají.

Journal of the Royal Society Interface provedl na téma kreativity na internetu studii, kdy účastníci byli požádáni, aby přemýšleli o neobvyklých „kreativních“ použitích pro běžné předměty – například pomocí tužky jako šipky, nebo boty jako kladivo. Dostali také příležitost prohlédnout si nápady ostatních účastníků a následně se rozhodnout, který z nich by chtěli použít pro svou kreativní inspiraci. Zjistili, že se účastníci v drtivé většině rozhodli následovat vrstevníky, kteří měli nejkreativnější nápady. Také potvrdili, že sledování vysoce kreativních kolegů skutečně pomohlo lidem vytvářet své vlastní nápady. Intuice spočívá i v tom, že pokud narazíte na originální nápady, je větší šance, že budete schopni spojit své vlastní nápady s něčím, co by vás samotné vůbec nenapadlo. Tyto kreativní rekombinace mohou tedy vést k neotřelým nápadům.⁸⁵ Touto studií vědci ovšem také zjistili a potvrdili fakt, že když mnoho lidí sdílí stejné zdroje inspirace, tak to má za následek snížení celkové rozmanitosti myšlení napříč kreativní sítí. Sami „myšlenkoví vůdci“ musí neustále generovat nové, neobvyklé nápady, aby nadále zůstali relevantní a nesplynuli s davem. Tento fakt mimo jiné také vede k problematice spojené s plagiátorstvím, kopírováním a přivlastňováním cizí práce,⁸⁶ o které se podrobně zmíním v dalším podkapitole.

3.2.2. Plagiátorství

„Plagiát je umělecké nebo vědecké dílo, jež někdo jiný, než skutečný autor neprávem vydává za své. Taková činnost se nazývá plagiátorství nebo plagiace.“⁸⁷

Čin, který je znám i akademické obci. Zavděk to můžeme přisuzovat rozvoji internetu, díky jehož rychlému rozmachu jsme dnes schopni získat přístup jak

⁸⁴ Srov. KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s. 39.

⁸⁵ Srov. BATEN, A. Raiyan, BAGLEY, Daryl, TENESACA, Ashely, aj. Creativity in temporal social networks: how divergent thinking is impacted by one's choice of peers. [online]. In: *Royal society*. 171(17). October, 2020.

⁸⁶ Srov. BATEN, A. Raiyan, BAGLEY, Daryl, TENESACA, Ashely, aj. Creativity in temporal social networks: how divergent thinking is impacted by one's choice of peers. [online]. In: *Royal society*. 171(17). October, 2020.

⁸⁷ WIKIPEDIE: *Otevřená encyklopedie: Plagiát* [online]. Wikipedie, 2022. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Plagi%C3%A1t&oldid=21024281>

k informacím, tak i k mnoha obdobným akademickým pracím. Což je element, který bohužel mnoho studentů svádí k plagiaci. Plagiátorství je tedy způsob, jak si usnadnit vlastní námahu, či obejít proces získávání vlastních poznatků na jejichž základě jsme schopni vytvořit vlastní práci. Dnes je možné si práci na požadované téma dokonce i objednat. Jen na českém trhu existuje nespočet portálů, které si účtují obrovské peníze za zpracovanou normostranu. Vzniká zde tedy velké procento absolventů, kteří získaný titul obdrží, navzdory tomu, že o dané oblasti mají minimální znalosti.⁸⁸ Provázanost plagiátorství a sociálních platforem vidím hlavně v ovlivňování našeho myšlení. Dnes je na internetu naprosto v pořádku napodobovat, kopírovat nebo i krást, což má za následek celkový morální úpadek společnosti. Mnoho lidí si své jednání ani neuvědomuje a samotné plagiátorství tak zkrátka nebere jako prohřešek.

Plagiátorství, jako element lidského jednání, můžeme opět vyzorovat i v mimetické teorii kultury. Girard o tomto chování mluví jako o již dříve zmíněné mimesis.⁸⁹ Míméze v překladu znamená napodobování touhy, jednání a činů druhých lidí. „*Veškeré lidské učení se realizuje prostřednictvím napodobování*“.⁹⁰ A na sociálních sítích skutečně k této problematice dochází, kupříkladu v hudebním průmyslu. Dnes je velmi snadné ukrást na internetu skladbu někoho jiného, vydávat se za jejího autora a následně na tom vydělat peníze. A nedochází k tomu pouze u neznámých autorů, ale i u velkých jmen jako je Led Zeppelin, nebo Katy Perry.⁹¹ Těch případů jsou tisíce a mnohdy to aktérům nadále nepozorovaně prochází, což má za následek pocit beztrestnosti dalších aktérů. Virtuální prostor se tak díky své svobodě stává úžasným místem, kde hledat inspiraci, ale také místem, kde dochází ke krádeži duševního vlastnictví mnoha umělců. A ačkoliv je toto pouze jediný příklad, který zde ve spojení virtuálního prostoru a plagiátorství uvedu, tak je jeden z nejzásadnějších. Samotná myšlenka, že vám někdo může prakticky beztrestně ukrást vaše dílo vede k určité frustraci a bohužel už mnoho umělců postihla. Sociální platformy tak sice umělcům určitou práci v jejich profesní dráze

⁸⁸ Srov. SPITZER, Manfred, *Digitální demence*. Host, 2014, s. 102.

⁸⁹ Srov. KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s. 19.

⁹⁰ KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2008, s. 23.

⁹¹ Srov. RADIO X. *The most famous musical plagiarism cases: from Led Zeppelin to Oasis*. [online článek]. RadioX, 2022. Dostupné z: <https://www.radiox.co.uk/features/x-lists/most-famous-accusations-of-musical-plagiarism/>

usnadňují, ale mnohým naopak také ztěžují. Tento fakt má také za následek to, že mnoho lidí volá po určité regulaci sociálních platforem a internetu samotného, na což navazuje vytvoření potřebných zákonů a náležitých trestů, které by tyto problémy patřičně adresovaly. Pro toto řešení ale stále není patřičná vůle a příslušné orgány momentálně ani neví, jak se ke kyber zločinům vůbec stavět.

Plagiátorství mimo jiné může být bráno i jako taková zkratka, která obejde element přemýšlení, improvizování a kreativního tvoření. Na tomto základě tedy můžeme tvrdit, že takové jednání, jako plagiace uměleckého díla nebo akademické práce má mimo jiné za následek úpadek samotné kreativity jedince, která už není potřeba, když můžeme prakticky bez námahy a ihned dosáhnout stejného cíle. Tento samotný fakt nás tak přivádí k další problematice a tou je prokrastinace.

3.2.3. Prokrastinace

Prokrastinace je dalším důležitým bodem, který v mé práci figuruje a je v propojení: kreativita a sociální síť zcela zásadním pojmem. Prokrastinace je jev, který je mnoha odborníkům znám už dekády, avšak s nástupem nových technologií, a hlavně sociálních platforem získal na aktuálnosti. Prokrastinace je mimo jiné považována za jeden z hlavních důvodů ústupu kreativního myšlení a pracovní efektivity u dnešní mladé generace.⁹² Pro pochopení širší souvislosti ale musíme pochopit co samotný pojem vlastně znamená.

Definovat pojem prokrastinace se snažilo už mnoho autorů, avšak navzdory tomu dodnes nemáme jednotnou definici, která by byla schopna pokrýt komplexnost daného jevu. Ačkoliv je dnes v tomto poli mnoho odborníků, tak každý má svou vlastní definici, kterou se pokouší danou problematiku vysvětlit. Kupříkladu jedním z předních představitelů, zabývajících se fenoménem prokrastinace je Joseph R. Ferrari, ten o prokrastinaci hovoří jako o účelném odkládání úkolů a povinností, rovněž dodává, že pojem „lenost“, který je dnes hojně používán pro zjednodušení komplexnosti této

⁹² Srov. WITTKA, Jakub. *Prokrastinace je zlovyk jako alkoholismus. Dnešní doba ji nahrává stále víc.* [online článek]. Hospodářské noviny, 2013. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-60496640-prokrastinace-je-zlovyk-jako-alkoholismus-dnesni-doba-ji-nahrava-stale-vic>

problematiky, není zcela vhodný.⁹³ Velký psychologický slovník zase prokrastinaci definuje jako: „*liknavost, váhání, sklon odkládat úkoly a povinnosti, zejména z důvodu lehkomyšlnosti či lenosti*“.⁹⁴ A jako poslední příklad: Petr Ludwig ve své knize Konec prokrastinace: „*Když prokrastinujeme, nedokážeme se přemluvit k plnění úkolů, které bychom měli nebo chtěli dělat. Místo důležitých věcí, ve kterých vidíme smysl, často děláme něco nepodstatného. Sledujeme seriály, zaléváme květiny, hrajeme počítačové hry, trávíme hodiny a hodiny na sociálních sítích, nebo jíme (i když nemáme hlad), opakovaně uklízíme, chodíme bezcílně po pracovišti nebo jen tak zíráme do zdi.*“⁹⁵ Toto popsané chování tak postupem času vede k frustraci a pocitu bezmoci, který vede opět k tomu, že nic neděláme. Petr Ludwig podobně jako další opět také zdůrazňuje, že prokrastinace není čistá lenost. Líný člověk nic dělat nechce a je s tím spokojen, kdežto prokrastinující člověk by rád něco tvořil, dělal, ale nedokáže se k tomu donutit.⁹⁶

Většina odborníků se tedy shoduje v tom, že prokrastinace není čistá lenost, avšak chorobné odkládání úkolů a povinností, které způsobují daleko hlubší podměty než prostá nechuť či únava. V rozhovoru pro DVTV Ludwig dále potvrzuje, jak je dnes tento problém v porovnání s dobou minulou aktuální a přikládá to za důsledek hlavně rozvoji sociálních sítí, které ještě před 10-20 let neexistovali. Dnešní hektická doba tak prokrastinaci nahrává a e-maily, zprávy a upozornění, podpořené algoritmy, které se na nás valí ze všech stran poměrně úspěšně odvádí lidskou pozornost.⁹⁷

Pro potvrzení propojení tohoto fenoménu se sociálními sítěmi můžeme použít data ze studie univerzity v Bergenu v Norsku jménem *Bergen Facebook Addiction Scale*, což je studie, která se zaměřila na vymezení a zmapování závislosti studentů na Facebooku. Testováno bylo dohromady 423 studentů v průměrném věku dvacet dva let a bylo prokázáno, že u studentů, kteří tráví na sociálních sítích více času je prokazatelná větší

⁹³ Srov. FERRARI, Joseph R, *Procrastination and Task Avoidance – Theory, Research and Treatment*. Plenum Press, 1995. s. 43.

⁹⁴ HARTL, Pavel. HARTLOVÁ, Helena, *Velký psychologický slovník*. Portál, 2010. s. 448.

⁹⁵ LUDWIG, Petr, *Konec prokrastinace*. Jan Melvil, 2013. s. 18.

⁹⁶ Srov. LUDWIG, Petr, *Konec prokrastinace*. Jan Melvil, 2013. s. 18.

⁹⁷ Srov. DVTV. *Instagram je jako tvrdé drogy, Konec prokrastinace bude v USA bestseller, říká Ludwig*. [online video]. DVTV, 2018. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=c-XYIRgPBcM>

podrážděnost, horší kvalita spánku, a hlavně vysoká prokrastinace.⁹⁸ Existuje mnoho jiných studií, které se zaměřují na jiné věkové skupiny i v jiných oblastech světa a všechny se ve svých výsledcích víceméně shodují. Dnešní mladá generace tedy čelí opravdu vysoké míře prokrastinace, která se postupně projevuje jak v profesní a kreativní dráze života, tak i v běžném životě.

⁹⁸ Srov. ANDREASSEN, S. Cecilie, TORSHEIM, Torbjorn, BRUNBORG, S. Geir a Stale PALLESEN. Development of a Facebook Addiction Scale. [online] In: *Psychological Reports* 110(2). April, 2021: 501-17.

4. Kvalitativní výzkum

4.1. Plán výzkumu

Účelem výzkumu, stejně jako cílem bakalářské práce je zjištění, jakým způsobem ovlivňují sociální sítě respondentovu komunikaci a kreativní myšlení. K dosažení hlavní výzkumné otázky nám napomáhají dílčí cíle, k jejímž naplnění slouží výzkumné otázky, které jsme si již stanovily v první části bakalářské práce.

4.2. Etické otázky výzkumu

V samotném rámci výzkumu existují určitá etická pravidla, která by měla být dodržována. Mezi jednu z nejzásadnějších patří informovaný souhlas, kterým každý participant souhlasí s účastí na výzkumu.⁹⁹ Pro tento výzkum jsem využil pasivní souhlas, kdy jsem před začátkem i koncem rozhovoru položil otázku: „Souhlasíte s použitím Vašich odpovědí do výzkumu“? Dále bylo každému z participantů sděleno, že rozhovor je nahráván a jejich účast na výzkumu může být kdykoliv ukončena bez udání důvodu. Před samotným začátkem rozhovoru bylo zúčastněným respondentům objasněno, čeho konkrétně se výzkum týká. V rámci výzkumného šetření tak nedošlo k zatajení žádných skutečností. Participantům také bylo sděleno, že všechny získané informace a odpovědi jsou anonymní, čímž jejich údaje a odpovědi nebudou nikde zveřejněny bez jejich souhlasu. Důraz na soukromí tak bylo jedním z nejdůležitějších bodů mého výzkumu, protože jen málokdo je ochoten sdělovat podrobnosti ze svého soukromého života s vědomím, že budou zveřejněny. Na samotném konci rozhovoru tak došlo k poděkování za participaci na výzkumu, které se lišilo v rámci jednotlivých respondentů (někomu byla zaplacená káva, darována krabička cigaret, či stačil odvoz domů). Chovat se eticky správně při kvalitativním výzkumu tak znamená chovat se morálně správně, dle slušných zvyklostí, mimo jiné to znamená: nevystavovat respondenty nedůstojnému jednání, lhostejnosti, stresu ani fyzickému nebezpečí.¹⁰⁰

⁹⁹ Srov. HENDL, Jan, *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Portál, 2008. s. 153.

¹⁰⁰ Srov. HENDL, Jan, *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. Portál, 2008. s. 154.

4.3. Metodologie výzkumu

Metodologií získávání dat je kvalitativní výzkum, který oproti kvantitativnímu výzkumu je zaměřen na menší a konkrétnější skupinu lidí. Avšak díky jeho strukturalizaci v podobě otevřených otázek jde o to více do hloubky. Otázky jsou kladeny bez emocionálních a sugestivních výrazů, které by mohli ovlivnit respondentovo myšlení a jeho následné odpovědi. Součástí kvalitativního výzkumu je také pozorování, analýza dokumentů a zvukové nebo fotografické záznamy. Výzkum se vyhodnocuje analýzou získaných dat.

Výzkum probíhal formou polostrukturovaného rozhovoru v přirozeném prostředí respondenta, které si sám zvolil. Tento přístup měl za cíl, aby se respondent cítil v uvolněné a přirozené. Celý rozhovor byl nahráván a posléze přepsán do písemné podoby. Otázky byly předem připravené, avšak pokládány byly laickým způsobem pro udržení uvolněné a neformální atmosféry. Jejich význam ale zůstával stejný. Cílem výzkumu tak je porozumět dané problematice, které se věnuje, ale také dalším sekundárním jevům, které danou problematiku provázejí a díky nimž jsme schopni získat širší pohled na samotné téma. Analýza dat začíná od samotného počátku sběru dat a končí tehdy, kdy výzkumník rozhodne, že bylo, nebo nebylo dosaženo výzkumného cíle, což bohužel někdy taky může být výsledek akademické práce.

4.4. Výzkumné otázky

Pro zjištění hlavního výzkumného cíle nám mají posloužit dílčí cíle, které jsem již uvedl v první kapitole teoretické části. Pro zodpovězení daných dílčích cílů byly vytvořeny výzkumné otázky, které byly respondentům položeny a jsou nyní rozvrhnuty v následující tabulce pro jednodušší přehled.

DC	VO
	VO1 Kolik času průměrně respondent stráví na sociálních sítích každý den? VO2 Pro jaký účel většinou respondent využívá sociální sítě?

Zjistit jaký vztah zastává respondent vůči sociálním platformám a jakým způsobem zde tráví čas	VO3 Je vztah respondenta vůči sociálním sítím spíše kladný, nebo záporný? VO4 Pociťuje na sobě nějaké příznaky závislosti? VO5 Stanovuje si nějaká pravidla pro jejich využívání? VO6 Je respondentův čas strávený ve virtuálu na úkor reálného kontaktu?
Zjistit jaký vliv mají sociální sítě na respondentovu každodenní komunikaci a interakci.	VO1 Jakým způsobem probíhá většina respondentovi každodenní komunikace s lidmi? Reálný kontakt nebo skrz virtuální prostor? VO2 Pociťuje někdy respondent vliv sociálních sítí na svoje komunikační schopnosti? (např. menší sociabilita, malá slovní zásoba, snížená empatie...) VO3 Má respondent problém mluvit před lidmi, oslovit cizí osobu...? Pokud ano, pomáhají mu sociální sítě tyto problémy překonat? VO4 Disponuje respondent na sociálních sítích větším sebevědomím, než při reálném kontaktu? VO5 Využívá nebo využíval někdy respondent seznamky?
	VO1 Dělá respondent nějakou kreativní činnost? VO2 Myslí si respondent, že sociální sítě rozvíjí kreativní myšlení? Pokud ano, tak jak?

Zjistit vazbu a efekt sociálních sítí na rozvoj kreativity.	VO3 Využívá respondent sociální sítě a internet k získávání informací nebo zdokonalení svých schopností? Pokud ano, tak jaké? VO4 Je respondent součástí nějakých internetových komunit, které se zaměřují na kreativní činnost? VO5 Vidí respondent sociální sítě pro kreativní činnost a umělce jako přínosné?
Zjistit jakým způsobem ovlivňují kreativitu jedince negativní sekundární vlivy sociálních sítí.	VO1 Vidí respondent vazbu mezi plagiátorstvím a sociálními sítěmi? VO2 Dopustil se, nebo byl někdy respondent svědkem odcizení virtuálního vlastnictví? VO3 Vidí respondent provázanost v užívání sociálních sítí a rozvoji prokrastinace? VO4 Stává se často, že respondent dělá věci na poslední chvíli? Pokud ano, viní z toho sociální sítě? VO5 Připadá respondentovi jeho strávený čas na sociálních platformách produktivní?

4.5. Respondenti a volba výzkumného souboru

Problematika a téma samotné bakalářské práce mi umožnila vybírat respondenty z poměrně široké škály, jelikož kritéria byla pouze dvě. Tím prvním je věk 21 až 25 let a tím druhým a posledním, aby participant byl uživatelem sociálních sítí. Vzhledem k provázanosti moderních technologií a dnešní mladší generace tak toto kritérium nepředstavovalo žádný problém, protože téměř každý dnes má alespoň jeden účet na nějaké sociální síti. Participanti tak byli vybíráni z obou pohlaví a jednalo se především

o mé vrstevníky a spolužáky. Věk 21 až 25 let byl stanoven především kvůli faktu, že se jedná o generaci, která zažila oba faktory vývoje a je poslední generací, která prožila dětství bez vlivu sociálních sítí. Kdežto naopak v období puberty a adolescence byla těmto vlivům vystavena zase jako první. Jedná se tak o vzorek skupiny lidí, která na tuto problematiku může nahlížet více kriticky a má možnost porovnávat oba faktory vývoje. Mladší a starší generace by v této problematice působila polarizačně, protože dnešní teenageři většinou sociální sítě využívají už od dětství a starší lidé si zase fází vývoje osobnosti a dospíváním prošli bez vlivů těchto platforem, což je ostatně informace, kterou jsem již rozebíral v teoretické části.

Po sestavení těchto kritérií tak přišla fáze oslovování participantů, což byla otázka pouze jednoho dne. Jelikož se zkoumaná skupina sestává převážně z vrstevníků, měl jsem potřebný počet participantů k dispozici ihned. Vzorek samotných respondentů je poměrně různorodý, díky čemuž jsem získal pohled na věc z mnoha různých úhlů pohledu a samotné hledání určitých spojitostí tak bylo mnohem jednodušší. Většina dotazovaných jsou vysokoškoláci, pouze 8 z 25 respondentů již pracuje na plný úvazek.

4.6. Průběh výzkumu

Samotný výzkum probíhal v Hradci Králové a okolí. Jak jsem již popisoval výše samotné konkrétní místo jsem vždy nechal vybrat respondenta, aby atmosféra byla co nejpřirozenější a nejuvolněnější. Většinou jsme se tak scházeli v kavárně, restauraci nebo v domě respondenta. Před samotným počátkem dotazování jsem se vždy snažil navázat lehkou konverzací, kde jsme se s respondentem bavili o všedních věcech a také došlo k představení mé samotné práce. Asi 20 respondentů jsem oslovil přímo já osobně a zbylých 5 mi bylo doporučeno již vyzpovídanými respondenty, což je v empirickém šetření nazýváno jako Snowball – metoda sněhové koule.¹⁰¹ Samotné dotazování probíhalo pouze tři dny v polovině května. Všechny rozhovory byly nahrávány s informovaným souhlasem každého respondenta a poté byly doslovně přepsány do písemné podoby. Respondenti byli vybíráni na základě dvou kritérií, které jsem již definoval v kapitole výše.

¹⁰¹ Srov. WIKISOFIA. *Empirický výzkum*. [online]. Wikisofia, 2013. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Empirický_výzkum

5. Analytická část

5.1. Vyhodnocení získaných dat

Dílčí cíl 1: Zjistit jaký vztah zastává respondent vůči sociálním platformám a jakým způsobem zde tráví čas.

Otázky:

- C I. 1. Kolik času průměrně respondent stráví na sociálních sítích každý den?
- C I. 2. Pro jaký účel většinou respondent využívá sociální sítě?
- C I. 3. Je vztah respondenta vůči sociálním sítím spíše kladný, nebo záporný?
- C I. 4. Pociťuje na sobě nějaké příznaky závislosti?
- C I. 5. Stanovuje si nějaká pravidla pro jejich využívání?
- C I. 6. Je respondentův čas strávený ve virtuálu na úkor reálného kontaktu?

První dílčí cíl měl za cíl zjistit postoj respondenta vůči sociálním sítím a také zjistit, zdali sám nějaké negativní dopady pociťuje, případně jakým způsobem se s nimi snaží vypořádat. Samotné otázky také byly sestaveny tak, abychom se dozvěděli základní informace o respondentových návycích v ohledu užívání sociálních sítí a dokázali tak pochopit širší obraz samotné problematiky při porovnání s dalšími respondenty. V rámci prvního dílčího cíle tak bylo respondentům položeno 6 otázek. Pomocí první výzkumné otázky bylo zjištěno, že denní průměr respondentů činí od 1 až do 8 hodin denně, což je poměrně velký rozdíl mezi mnoha respondenty a je to způsobováno hlavně důvodem za jakým účelem dotýčný sociální sítě využívá. Kupříkladu *David (25 let)* na sociálních sítích tráví pouze 1 hodinu denně, protože tyto platformy neshledává podstatnými pro jeho denní fungování a komunikaci, kdežto oproti němu *Přemysl (23 let)* zde stráví 7-8 denně, převážně kvůli práci a komunikaci se zákazníky a klienty. Denní průměr tak u většiny respondentů představoval cirká 3 hodiny, což byl časový výměr, který vymezilo

16 z 25 respondentů. Samotný strávený čas v tomto prostoru dle mnohých podmiňovalo mnoho dalších faktorů, jako například hodně volného času, málo práce a potřeba něco vykomunikovat. Na což navazuje druhá výzkumná otázka, která měla za cíl zjistit hlavní důvody využívání sociálních sítí. Jako hlavní důvod byl všemi respondenty uváděn důvod: komunikace, což je očekávaný a pochopitelný důvod. Mnoho respondentů žije daleko od rodiny, přátel a tyto platformy jim komunikaci umožňují i navzdory vzdálenosti. Druhým důvodem byla zábava, což uvádělo 13 z 25 respondentů, kteří často zmiňovali v tomto ohledu platformu TikTok. Pouze 4 z 25 respondentů využívá sociální sítě výhradně pro práci nebo inspiraci a 1 respondent využívá sociální sítě jako zdroj informací a zpráv ze světa. Třetí otázka měla za úkol zjistit osobní postoj každého dotazovaného vůči sociálním sítím. Byla to také první otázka, kde se neprojevila jednotnost respondentů versus dané téma. 10 respondentů bere sociální sítě jako něco pozitivního, 11 jako něco negativního a zbylí 4 nedokáží posoudit. Postoj jednotlivců se odvíjel hlavně od toho, co pro ně sociální sítě představují a jakým způsobem je využívají. V případě, že dotyčný sociální sítě využívá jako pomocníka při své práci, nebo dokonce tyto sítě jsou zdrojem jeho příjmu, tak samozřejmě vidí tyto platformy jako něco kladného, oproti lidem, kteří v tomto prostoru prokrastinují a nic nedělají.

Nikola (21 let) „Já sociální sítě беру určitě jako pozitivum, svým způsobem to беру i jako zdroj příjmů, kde jako tatérka nemusím platit za různé webovky, reklamy a další možnosti marketingu. Jednoduše si založím Facebook, Instagram a dosah už nemám na nich. Je to také super možnost, jak se spojit a komunikovat s klienty.“

Matyáš (25 let) „Hodnotím je spíš záporně. Napadá mě triliarda věcí, které bych mohl dělat, jako třeba číst knížky, ale nemůžu se k tomu dokopat. Také zabíjejí normální vztahy. Žijeme jen na internetu, nestýkáme se a nevidáme se tak, jak by tomu třeba bylo dřív, zkrátka to nahrazuje naše reálné kontakty. Taky si myslím, že určitým stylem sociální sítě podporují podezíravost a nevěru, lidi si častěji lžou.“

Vojta (24 let) také poznamenal, že k dnešnímu dni jsou svým způsobem sociální sítě už jistou povinností, kdy mnoho firem vyžaduje participaci na těchto platformách. Plánují se zde směny, schůzky atd. „Závidím lidem, co vyrůstali bez sociálních sítí. Dnes už to je svým způsobem i povinnost, hodně firem řeší na sociálních sítích směny, práci, domlouvají se na důležitých věcech a když je člověk nemá je vnímán jako přítěž pro

kolektiv a částečně působí jako vyvrhel.“ Dnes už je také běžnou praxí také lustrvat profily uchazečů o práci v dané firmě s čímž se setkal již mnoho lidí z mého okolí.

Čtvrtá výzkumná otázka už se věnovala samotné závislosti na sociálních sítích a kladla respondentům dotaz, zdali na sobě nějaké takové příznaky pociťují. Souhlasně se tak vyjádřilo 18 z 25 respondentů, kdy každý z nich nějakým způsobem příznaky závislosti na sobě pociťuje. Většina se shodovala v tom, že při delším nepoužívání telefonu se cítí nervózně a mají nutkání zkontrolovat, zdali se nestalo něco nového nebo jestli jim někdo nepíše. *Matěj (22 let)* to popisuje následovně: „*Často mám pocit fear of missing out, že o něco přijdu. V létě jsem ztratil mobil, kterej jsem neměl 30 hodin a cejtil jsem se strašně.*“ 7 z těchto 18 respondentů se také shodlo na tom, že první, co udělají ráno při probuzení je to, že do ruky vezmou telefon a kontrolují co se stalo nového. *Jakub (24 let)* „*Ráno, když se vzbudím, tak první, co udělám je, že si zkontroluju telefon, občas se mi stává, že se na něm pak ještě půl hodiny zaseknu a ráno nestíhám do práce a snídane občas jde taky stranou. Problém taky je, když jdu na záchod, vždycky musím mít telefon. Na záchod už třeba bez telefonu vůbec nechodím, když jdu na záchod a nemám telefon, tak se pro něj musím vracet.*“ Takže závislost určitě pociťuji. S touto otázkou také souvisí pátá výzkumná otázka, která se snažila zjistit, jestli si respondenti stanovují nějaká pravidla při užívání sociálních platforem. Zde uvedlo 14 z 25 respondentů, že si určitým stylem nějaké limity stanovuje. Nejčastější metodou byla seberegulace, kdy se dotyčný snažil sám korigovat, aby tyto sítě nepoužíval, nebo v případě, že sám sebe přistihne, že je využívá dýl, než plánoval, tak je okamžitě vypne. Druhou nejčastější metodou bylo nastavování limitu přímo v daných aplikacích, aby uživatelé upozornily, že už překročil svůj denní limit užívání. Tou poslední, kterou zmínili pouze 2 respondenti ze 14 bylo odstranění sociálních sítí, kde pouze 1 vydržel do dnešního dne. *Sergej (22 let)* „*Smazal jsem si Facebook, Instagram, TikTok, vlastně všechny sítě, co jsem kdy používal a musím říct, že i když jsem kolikrát uvažoval, že si je zase stáhnou, tak jsem si vzpomněl, co pro mě jejich užívání znamenalo, díky tomu si tuhle hloupou myšlenku hned rozmyslím a je mi vlastně o dost líp. Už to bude skoro rok, co sociální sítě nemám a žiju.*“ 11 respondentů z 25 nevidí žádný důvod sám sebe v užívání soc. sítí regulovat, ačkoliv 2 z 11 nad tím začínají uvažovat. Posledním zajímavým faktem je, že pouze 3 z 25 respondentů mají vypnuté notifikace o zprávách a událostech, které jim sociální sítě zobrazují na zamknuté

obrazovce. Poslední výzkumná otázka prvního dílčího cíle položila dotaz, zdali je respondentův čas strávený na sociálních sítích na úkor reálného kontaktu. Zde se téměř všichni dotazovaní shodli, že ne. 23 z 25 respondentů volí radši reálný kontakt, oproti tomu virtuálnímu. Ve většině se také shodli na tom, že pokud zažívají reálnou interakci (př. konverzace u kávy, návštěva, sraz na pivo), tak dávají své telefony stranou a snaží se na nich netrávit v ten daný moment téměř žádný čas. Oproti zbylí 2 volí spíše virtuální kontakt s lidmi. Ačkoliv u 1 z těchto 2 případů je to dáno aktuální náladou a nedostatkem času. Petr (21 let) „Možná i jo, poslední dobou nemám moc náladu na lidi, takže hodně komunikuju spíš přes síť. Navíc díky práci nemám téměř žádný volný čas, takže to tomu taky nepřidává“. Z odpovědí k této otázce tak můžeme vyvodit, že většina dotazovaných i přes nadměrné užívání sociálních sítí stále dává přednost reálnému kontaktu a mimo jiné sami takové jednání od ostatních vyžadují. Pokud s někým komunikujete a dotyčný vyřizuje ještě zprávy na telefonu, tak dle mnoha respondentů se takové chování bere jako neslušné. Tereza (24 let) „Nemám ráda, když někde s někým sedím a ten dotyčný čumí do telefonu, přijde mi to potom jako bych mluvila do zdi.“

První dílčí cíl ukazuje, že většina respondentů dokáže reflektovat svůj vlastní vztah vůči sociálním sítím v podobě porovnání výhod a nevýhod, které jim tyto platformy přináší. Polovina respondentů dále také vnímá určité projevy závislosti a část z nich se to snaží patřičným stylem adresovat. Denní průměr strávený na sociálních platformách u většiny respondentů činí 3 hodiny. Ačkoliv je zde několik uživatelů, mezi nimiž jsou patřičné rozdíly z důvodu využívání sociálních sítí pro jisté účely (př. podnikání, byznys), díky čemuž se tato doba značně liší. Sociální sítě jsou nejčastěji využívány za účelem zábavy a hlavně komunikace, byť virtuální. Samotná komunikace ve virtuálním prostoru ale je i nadále v tomto zkoumaném vzorku pouze doplňková a nenahrazuje tu reálnou, které téměř všichni respondenti dávají přednost.

Dílčí cíl 2: Zjistit jaký vliv mají sociální sítě na respondentovu každodenní komunikaci a interakci.

Otázky:

C II. 1. Jakým způsobem probíhá většina respondentovi každodenní komunikace s lidmi? Reálný kontakt nebo skrz virtuální prostor?

C II. 2. Pociťuje někdy respondent vliv sociálních sítí na svoje komunikační schopnosti? (např. menší sociabilita, malá slovní zásoba, snížená empatie...)

C II. 3. Má respondent problém mluvit před lidmi, oslovit cizí osobu...? Pokud ano, pomáhají mu sociální sítě tyto problémy překonat?

C II. 4. Disponuje respondent na sociálních sítích větším sebevědomím, než při reálném kontaktu?

C II. 5. Využívá nebo využíval někdy respondent seznamky?

Druhý dílčí cíl se zaměřil už na samotnou komunikaci na sociálních sítích. Otázky byly situovány tak, abychom aspoň povrchně dokázali pochopit respondentovu každodenní komunikaci a jeho interakci s dalšími lidmi. Cílem bylo také zjistit, zdali respondent disponuje špatnými návyky v užívání těchto platforem, které vedou k určitým sekundárním negativním dopadům (např. strach ze seznamování s novými lidmi, což vede k určité sociální fóbii, která má za následek ještě častější užívání soc. sítí a seznámk za účelem navázání mezilidských vztahů.), toto jednání je obecně považováno za začarovaný kruh a několik respondentů to i samo v následujících odpovědích potvrdilo. První výzkumná otázka tak měla zjistit, jakým stylem vypadá respondentova komunikace na denní bázi, konkrétně jestli s lidmi komunikuje častěji osobně, nebo pomocí sociálních sítí. Zde se mnoho respondentů v názorech rozcházelo. Ačkoliv 15 z 25 respondentů uvedlo, že převládá spíše ten virtuální kontakt, tak konkrétně 9 z 15 záhy uvedlo, že to není jejich volbou, ale spíše stěžejním řešením. Jako důvod uváděli časové vytížení a vzdálenost, jelikož všichni dotazovaní jsou dospělí, kteří chodí do práce, studují, mají rodiny a partnery, díky čemuž už jim v denním programu nezbyvá čas na přátele a známé.

Barbora (23 let) „Radši se s lidmi vidím osobně. Ale kolikrát nemám přes den čas na setkání, tak je rychlejší si s někým napsat nebo zavolat. Navíc jak jsem zmiňovala, tak všichni přátelé a rodina žijí daleko, takže s většinou komunikuji spíš přes Instagram“. Sociální sítě v tomto ohledu jsou tak dle jejich názoru obrovským pomocníkem. Oproti tomu 6 z těchto 15 respondentů potvrzuje, že jejich denní kontakt spočívá hlavně v užívání sociálních sítí a reálný kontakt je minimální (mimo jiné 4 z 6 respondentů se v průběhu rozhovoru identifikují jako introvertní osoby). Pouze 1 z 6 to připisuje faktu, že pracuje z domova a komunikuje s klienty přes telefon a internet. Zbylých 10 z 25 tak popsalo svojí denní komunikaci bez známek většího užívání sociálních sítí. Téměř všichni se shodli v tom, že sociální sítě využívají většinou pouze k domluvě na reálném setkání, nebo z nutnosti. Matěj (22 let) „Vzhledem k tomu, že už jsem dospělej a kamarádi taky pracujou, tak si většinou píšeme, ale není to takový to psaní 24/7, napíšeme si jen pár zpráv za den a většinou to je spíš na bázi, že se domlouváme, kdy se potkáme. Takže spíš za mě spíš osobní kontakt“. Druhá výzkumná otázka se zaměřila už na konkrétní komunikační schopnosti každého respondenta a dotazovala se, zdali na sobě pociťují nějaké negativní účinky způsobované dlouhodobým užíváním soc. sítí a komunikací on-line. Jako příklad byla uváděna menší slovní zásoba, horší sociabilita nebo snížená empatie. Zde 13 z 25 dotazovaných uvedlo, že nějakým způsobem tyto vlivy na svých komunikačních schopnostech pociťuje. Nejčastěji byla uváděna zhoršená slovní zásoba: Miroslav (24 let) „V tomto ohledu to pociťuji hlavně u slovní zásoby. Člověk na sociálních sítích používá opravdu hodně základní slovosled, nepíše nijak komplexní věty, ani nepoužívá odborná slova. Ta komunikace by se dala definovat stručně a heslovitě, takže když pak dojde na nějakou reálnou komunikaci, která má být vedena na úrovni, tak mi často určitá slovíčka vypadávají. Pociťoval jsem to hlavně během covidu, kdy jsem i několik měsíců komunikoval jenom tímhle stylem, moje slovní zásoba se smrškla jen na pár slov“. Zajímavý názor poskytla také Natálie (22 let) „Myslím, že sociální sítě lidem ubírají na empatii a soucítění v obrovském měřítku, dnes když si otevřeš Facebook, tak vidíš všude tolik nenávisti. Lidi si dovolí daleko více, když sedí za počítačem a problém je, že to od nich přebírají další lidi, děti a postupně se to začíná projevovat i v tom reálném světě, je to strašný. Vzpomeň si třeba jen na uprchlickou krizi, tehdy jsem Facebook dokonce přestala i používat, protože jsem to nezvládala.“ 7 z 25 uvedlo, že žádné takové negativní vlivy nepociťují: Přemysl (23 let) „Nee, vůbec. Naopak s lidmi

radši mluvím osobně, vyměníte si víc slov než na messengeru, je to zkrátka živá interakce“. Zbýlých 5 z 25 nedokázalo posoudit. Třetí výzkumná otázka měla zjistit, zdali dotazovaný využívá sociální sítě k obcházení určitých sociálních interakcí, tím se má na mysli, že se dotyčný pokouší obejít situace, ke kterým nemá v reálu dostatek odvahy. Jako příklad byly uváděny mnou nejznámější případy, o kterých jsem se často doslýchchal (např. oslovení a seznámení se s cizí osobou nebo pokus o navázání intimního vztahu). Zde se názory respondentů poměrně rozcházel, jelikož každý uváděl trochu jiné konkrétní situace. V čem se ale úplně všech 25 respondentů shodlo, byl fakt, že minimálně jednou za život (mnozí i vícekrát) sociální sítě využili, aby oslovili člověka, ve kterém našli zalíbení. *Lukáš (25 let)* „Dřív jsem v tomhle ohledu sociální sítě využíval hodně, když jsem se bál někoho oslovit. Když jsem třeba poznal nějakou novou holku, třeba v baru, tak jsem ji hned ten večer určitě nepozval ven. Spíš jsem si ji druhý den našel na Facebooku, kde jsme si začali psát, třeba týden, dva a až potom jsem ji pozval ven.“ Většina respondentů se shodla v tom, že jim sociální sítě pomáhají vyhnout se odmítnutí a „trapasu“, také jim tento způsob seznamování přijde přirozenější a rychlejší. *Radek (23 let)* „Sociální sítě používám hlavně při oslovování holek, přijde mi to snadnější a rychlejší. Nemusíš strávit celý večer s tím, že to pak nakonec nedopadne, a navíc se vyhneš trapasu, když se jí nebudeš líbit.“ Jedna respondentka také uvedla, že pokud by ji oslovil cizí člověk někde na ulici, tak to bere jako podezřelé chování. *Soňa (21 let)* „Ano, určitě, radši se s člověkem seznámím nejprve na sociálních sítích, můžeš si prohlédnout jeho profil, zjistíš, co dělá za práci, co to je za člověka, co má rád a hned víš, jestli je to podivín nebo ne. Když tě někdo osloví jen tak na ulici, tak v tu chvíli vůbec netušíš, co to je za člověka. Navíc mi takové chování v dnešní době přijde zoufalé a přijde mi, že to dělají už jen podivíni. Nikdy mě asi jen tak neoslovil normální člověk.“ Další respondent zase uvedl, že by bez sociálních sítí neměl tolik přátel, díky své introvertní povaze. *Filip (24 let)* „Ano, mám docela velký problém mluvit s lidmi, někoho oslovit, nebo se s někým seznámit. Řekl bych, že jsem už od přírody spíš introvertní, což je věc, ve které mi ty sociální sítě hodně pomáhají. Hlavně mi pomáhají překonat ten prvotní stud, jelikož se s nimi nemusím vidět face to face. Přátelé mám tak hlavně kvůli sociálním sítím, když se nad tím zamyslím.“ 8 z 25 respondentů ale nějakým způsobem zmínilo, že pokud může, tak se s člověkem již pozná, setká radši osobně. *Rudolf (24 let)* „Ačkoliv jsem se dřív seznamoval hlavně přes sociální sítě, hlavně s holkami, tak dnes už se s člověkem

setkám radši osobně. Myslím, že to přijde hlavně s věkem, člověk se naučí mluvit a musí nějak fungovat. Neustálé schovávání za virtuální clonou ti začne v dospělosti spíš škodit. Navíc, když si s člověkem píšeš, tak nevidíš jeho emoce a nevidíš mu do tváře. Popravdě mi to přijde ještě děsivější než se bavit s lidmi v reálu.“ Na třetí otázku navazovala poměrně i čtvrtá výzkumná otázka, která byla uzavřenější a stručně se respondentů ptala, jestli na sociálních sítích disponují větším sebevědomím. Zde 16 z 25 respondentů odpovědělo, že ano. Zbylých 9 z 25 uvedlo, že ne. Poslední, pátá otázka druhého dílčího cíle respondentovi položila dotaz, zdali někdy používal nebo stále používá seznamky. 16 z 25 uvedlo, že využívá. 3 z 25 uvedlo, že je někdy v minulosti využívalo a zbylých 6 z 25 nikdy žádnou seznamku nevyužilo. Jako nejčastěji využívaná aplikace byl uváděn Tinder. Většina respondentů na dotaz, proč je využívá svou odpověď nijak do hloubky nerozvíjela, jelikož už většinou opakovali svou odpověď z otázky č. 3, která s touto částečně souvisí. *Pavčina (23 let) „Jak jsem uváděla, využívám je hlavně, protože mi to přijde jednodušší. S člověkem můžeš navázat kontakt během pár minut a mám spoustu kamarádek, které si přes ně našli přítele. Já sice už nějaké známosti navázala, ale zatím nikdy nic vážnějšího, když nepočítám jeden kratší vztah. Přijde mi to v dnešní době už normální, skoro každý je používá.“*

Druhý dílčí cíl potvrdil, že sociální sítě jsou dnes u většiny respondentů nedílnou součástí každodenní komunikace. Ačkoliv by dost dotazovaných chtělo dávat přednost reálnému kontaktu, tak díky práci, studiu, povinnostem a vzdálenosti udržují kontakt s většinou přátel hlavně díky sociálním platformám. Co se týče negativních dopadů na komunikační schopnosti, tak zde se respondenti rozdělili na dva tábory, kde ta větší skupina potvrzuje, že nějaké efekty na svém vyjadřování pocítují, nejčastěji tak byla uváděna zhoršená slovní zásoba. Ta je způsobena především prostoduchou, rychlou a heslovitou komunikací, kterou se sociální sítě vyznačují. Dále se potvrdila teze, zdali sociální sítě učinili změnu v mezilidském poznávání na poli přátelských a partnerských vztahů. Minimálně v našem zkoumaném vzorku bylo potvrzeno, že většina respondentů navazuje vztahy právě nejprve na sociálních platformách a dále je prohlubuje až v reálném světě, což mimo jiné potvrzuje fakt, že 19 z 25 respondentů buď seznamky využívá nebo je někdy v minulosti využívalo.

Dílčí cíl 3: Zjistit vazbu a efekt sociálních sítí na rozvoj kreativity.

Otázky:

C III. 1. Dělá respondent nějakou kreativní činnost?

C III. 2. Myslí si respondent, že sociální sítě rozvíjí kreativní myšlení?
Pokud ano, tak jak?

C III. 3. Využívá respondent sociální sítě a internet k získávání informací nebo zdokonalení svých schopností? Pokud ano, tak jaké?

C III. 4. Je respondent součástí nějakých internetových komunit, které se zaměřují na kreativní činnost?

C III. 5. Vidí respondent sociální sítě pro kreativní činnost a umělce jako přínosné?

Třetí dílčí cíl už byl zaměřen na samotnou kreativitu a její propojení se sociálními sítěmi. Tím je myšleno zjistit, jestli se respondent věnuje nějaké kreativní činnosti a jestli k jejímu zdokonalení využívá nějakým způsobem sociální sítě. Obecně nás tedy zajímal názor respondentů v této oblasti. K tomuto zjištění nám mělo dopomoci 5 výzkumných otázek. Úplně první se tak dotazovala, zdali se respondent věnuje nějaké kreativní činnosti, což všech 25 respondentů potvrdilo. Jednalo se o poměrně různorodý seznam, který zahrnoval šití, tvorbu videí, hudby, malování, tetování, grafiku a mnoho dalších. Díky tomuto faktu tak má dotazovaná skupina o tématu bakalářské práce větší přehled a jistým způsobem může poskytnout svůj pohled na problematiku s ní spojenou. Druhá výzkumná otázka se tedy dotazovala, jestli a jakým způsobem vidí respondent provázanost rozvoje kreativního myšlení ve spojení s užíváním sociálních platforem. Zde 21 z 25 respondentů uvedlo, že sociální sítě kreativní myšlení dle jejich názoru rozvíjí. Ačkoliv 7 z 21 dále uvedlo, že také záleží, co na těch sociálních sítích hledáme a sledujeme.

David (25 let) „Určitě. Záleží, co tam člověk sám vyhledává. Ale ten prostor obecně je obrovský a člověk co se chce něco naučit, získat inspiraci tam určitě nalezne, co potřebuje. Spíš tedy podle mě záleží, kde se ten dotyční na sociálních sítích pohybuje.“

Barbora (23 let) „Stoprocentně. Sociální sítě, když je umíš použít, tak můžou být vysoce inspirativní pro tebe. Když víš, jakou sociální bublinou se tam obklopit, když víš, co tam hledat, tak ti to může opravdu pomoci v ledačem. Já osobně bych se bez nich už asi neobešla, ráda šiju a tolik inspirace a nápadů jinde a během pár minut nenalezneš.“

Jakub (24 let) „Myslím, že ano, ale taky podle mě záleží, co tam konkrétně člověk hledá. Na sociálních sítích se snažím sledovat lidi, kteří se věnují podobným činnostem jako já a občas to na mě působí i jako zdroj inspirace a motivace. Zároveň si ale myslím, že tě to svým způsobem může i v té činnosti utlumit. Občas se mi stává, že mi stačí se dívat na to, jak někdo druhý něco vytváří a pak nemám motivaci já sám něco dělat. Naštěstí se mi to ale stává málo kdy.“ Sentiment respondentů ohledně této otázky byl tak z větší části kladný. Pouze 4 z 25 respondentů uvedlo, že sociální sítě neshledávají jako nástroj pro rozvoj kreativního myšlení. *Rudolf (24 let) „Myslím si, že sociální sítě kreativnímu myšlení nepomáhají. Naopak tě spíš jen otupí, tím jak roboticky swajpuješ a zpracováváš hory dat, která během pár minut zapomeň. To tě samozřejmě psychicky unaví tím stylem, že se ti pak už nechce nic dělat. Když si to tak vezmeš, tak sociální sítě nejvíc využíváš, když se nudíš. Problém však je, že největší kreativita přichází ve fázi nudy. Čili, když tu nudu zabiješ surfováním po Instagramu, tak se ani nedostaneš k té fázi kreativity. To samé platí v práci, kde místo toho, aby ses snažil být produktivní, přemýšlel nad tím, jak si zlepšit život nebo něco vymyslel, tak vezmeš telefon a ten drahocenný čas, co máš, zabiješ. Nejdůležitější ovšem je, co tam sleduješ, samozřejmě pokud sleduješ nějaké kreativní profily, tak se můžeš leccos naučit, já to tak ale nevidím.“* Někdo tedy má v tomto ohledu vůči sociálním sítím záporný přístup a někdy zase kladný, i tak se ale všichni shodují na jedné věci. Zásadní je to, kde na sociálních sítích se daný člověk pohybuje a co sleduje. Virtuální prostor může být jak katalyzátor pro kreativní mysl, tak i jejím tlumičem, dle odpovědí respondentů, tak závisí na každém z nás, čím se na sociálních sítích obklopíme. Na tuto otázku navazovala svým způsobem i třetí výzkumná otázka. Ta se už konkrétně ptala každého respondenta, jestli on sám využívá sociální sítě k získání inspirace a jaké sítě to případně jsou. 22 z 25 respondentů potvrdilo, že ano. Oproti předchozí otázce, tak přibyl jeden respondent, který je v ohledu rozvoje kreativního myšlení a využívání soc. sítí skeptický, svůj názor zdůvodnil takto: *Vašek (21 let) „(smích) ano, vím, co jsem říkal v předchozí otázce, ale můj pohled je ten, že pokud*

člověk nedělá žádnou kreativní činnost, tak mu ty sociální sítě ani nepomůžou ji najít, člověk musí chtít být kreativní sám, proto jsem předtím odpověděl negativně. Když už ale jsi kreativní a něco děláš, tak ty soc. sítě jsou poměrně dobrý pomocník, proto já sám je využívám, hlavně Instagram, kde sleduju spoustu lidí, co dělají věci jako já.“ Další, kteří potvrdili, že sociální sítě využívají jako zdroj získávání inspirace a informací se vyjádřili takto:

Tereza (24 let) „Přesně tak, využívám, protože to je neskutečná studnice nápadů, protože prakticky nikde ani tolik informací neseženeš. Můžeš projít x muzeí, galerií, můžeš se jít podívat do nějakých dílen, kde se něco vyrábí, ale nikdy ti to nedá tolik informací, zkušeností a inspirace jako sociální sítě potažmo internet. Nejvíce používám Pinterest a Instagram“

Roman (23 let) „Já vlastně nečerpám informace ani nikde jinde. Knížky už moc nečtu, na žádné kurzy nechodím. Tím pádem sociální sítě a internet jsou většinou jediným zdrojem informací, který mám. Nejvíce k tomuhle používám Instagram, TikTok nebo Twitter a YouTube.“ Nejčastěji zmiňovanými sítěmi byl TikTok (18), Instagram (17), Pinterest (14), Facebook (11) a Twitter (7). 3 z 25 respondentů uvedlo, že soc. sítě v tomto ohledu vůbec nevyužívá. Čtvrtá otázka opět navazovala na tu předchozí a dále rozvíjela vhled do daného tématu. Chtěli jsme zjistit, jestli se respondent sám angažuje v nějakém dění na sociálních sítích, konkrétně v různých internetových skupinách, které se zaměřují na kreativní činnost. Touto funkcí je proslulý převážně Facebook, který umožňuje prakticky komukoliv vytvořit skupinu do níž mohou členové přizývat další osoby. Vesměs tam člověk může zaslat žádost i sám, ačkoliv v takovém případě musí vyčkat na schválení správcem dané skupiny. Je to tedy velmi efektivní způsob, jak sdružit mnohé nadšence, umělce i kutily na jedno místo, kde mohou sdílet vlastní nápady a výtvary napříč spektrem s dalšími členy. 17 z 25 respondentů uvedlo, že se v určitých kreativních skupinách a komunitách angažuje. 11 ze 17 zmínilo právě Facebook, 5 ze 17 uvedlo Instagram a 1 respondent se angažuje ve skupině autorů poezie, která se zná z reálného světa, ale pomocí Messengeru vzájemně udržují kontakt ve virtuálu. Ze zbylých 8 respondentů 5 uvedlo, že se shází s dalšími lidmi v reálném světě, kde 2 z nich pravidelně dochází na schůzky jejich komunity, každý týden. 3 respondenti z 25 uvedli, že nejsou součástí žádné kreativní skupiny, komunity nebo kroužku. Mezi ně spadá i *David (25 let)*,

který ačkoliv sociální sítě už téměř nevyužívá, tak z minulosti zkušenosti má: „*Dřív když jsem vytvářel videa, tak jsem byl součástí různých komunit, které fungovali hlavně na internetu a ve finále jsem se v té době ani nebavil s nikým jiným. Obklopoval jsem se lidmi, kteří měli stejné zapálení, cíl a chtěli se zlepšovat společně se svou komunitou. V pozdější fázi jsme dělali i různé spolupráce a sdíleli svoje know-how. V tomhle jsem zkrátka ty sociální sítě využil opravdu naplno.*“ Většina respondentů tak dle svých odpovědí v tomto ohledu sociální sítě využívá nebo minimálně o těchto možnostech ví. Téměř všichni zúčastnění potvrdili, že tuto funkci zařazují mezi hlavní kladné atributy, kterými sociální platformy disponují a které by jim v reálném světě sházely. Pátá výzkumná otázka už měla pouze dopátrat, jestli dotazovaní vnímají dnes sociální sítě jako přínosné pro samotnou kreativní činnost potažmo umělce. Což je otázka, která měla reflektovat spíše názor a pohled, nežli samotné zkušenosti (ačkoliv několik z mých respondentů bychom na těchto platformách už mohli definovat jako umělce nebo známější osoby v užším okruhu osob.) Zde se všech 25 respondentů shodlo, že sociální sítě jsou pro dnešní umělce nejen přínosné, ale mnohdy i nezbytné.

Michaela (23 let) „Určitě. Je to lehčí cesta pro reklamu a dobré pro začátky - např. když chce někdo zpívat a dostat se do povědomí ostatních, nemusí zpívat na ulici, ale jednoduše to přidá na sociální síť.“

Miroslav (24 let) „Přínosné? Spíš přímo nutné. Dnes člověk bez účtů na těchto sítích nemá téměř žádnou šanci prorazit, veškerý společenský život, trendy, novinky se dějí právě v tomto prostoru. Samozřejmě, že talentovaný člověk může prorazit i bez nich, ale má to mnohonásobně těžší.“

Vojta (24 let) „Myslím, že to je naopak v dnešní době dokonce i nezbytný. Člověk dnes bez sociálních sítích nemá téměř žádnou možnost prorazit. Většina dnešních celebrit, herců, umělců se proslavila právě díky nim. Reklama je strašně důležitá a sociální sítě jsou v tomhle ohledu nejlepší volbou, jak dosáhnout co nejširší audience. Podívej se třeba na TikTok, hlavně v poslední době se většina muzikantů proslaví právě tam.“ Druhým hlavním důvodem, který byl často v odpovědích zmiňován je také marketing a reklama. Sociální platformy jsou dnes nejefektivnější reklamou, která je prakticky zdarma. Musíte pouze být na svém profilu aktivní, často přidávat příspěvky, oslovovat další uživatele a úspěch je díky algoritmu téměř zaručen. Nejčastěji

zmiňovanými sítěmi v této otázce byl TikTok a Instagram, který je obecně řazen mezi sítě influencerů a také není náhodou, že právě většina novodobých talentů pochází právě odtamtud. Respondenti se tak v této otázce shodli téměř ve všech bodech.

Třetí dílčí cíl nám tak poskytl širší náhled na danou problematiku optikou mnoha aktérů, kteří v této oblasti operují prakticky denně. Všichni dotazovaní se považují za kreativně tvůrčí, načež valná většina z nich shledává sociální sítě pro kreativní činnost přínosné, avšak velká část záhy dále dodala, že velkým ovlivňujícím faktorem zůstává naše samotná aktivita v tomto prostoru. Pokud budeme sledovat prostoduchá videa, která nemají žádnou duševní hodnotu, tak to samozřejmě našemu kreativnímu myšlení nijak nepomůže, pokud se však obklopíme kreativními tvůrci a lidmi, internet a sociální sítě se mohou stát úspěšným zdrojem inspirace a motivace. Což potvrzuje i fakt, že téměř všichni respondenti dnes využívají tyto platformy potažmo internet jako hlavní (někteří i jediný) zdroj informací, odkud čerpají zkušenosti, které by mohli aplikovat ve svém životě. Toto tvrzení tak podtrhuje fakt, proč jsou dnešní semináře, praxe, knihy a kurzy na ústupu. Video, návody, on-line kurzy, podcasty a další výdobytky moderních technologií jsou většinou zdarma dostupné a můžete si je přehrát, přechíst prakticky kdekoliv. Dvě třetiny respondentů jsou také členy online komunit, které se soustředí na danou kreativní činnost, pouze 5 z 25 respondentů se stále stýká s dalšími lidmi osobně v období kroužků, skupin nebo seminářů. V poslední výzkumné otázce už se neprojeví rozpory v odpovědích téměř žádné. Všech 25 respondentů se shodlo takřka ve všech bodech na tom, že sociální sítě shledávají ve spojení s kreativní činností nejen přínosné, ale i jako nezbytné. Toto slovo se objevilo u velké části respondentů a bylo rozvinuto názorem, že by bez sociálních platforem zůstalo mnoho dnešních talentů neobjeveno. Samotný sborový názor respondentů tak už jen dokresluje fakt, jakým stylem dnes je svět se sociálními sítěmi provázán.

Dílčí cíl 4: Zjistit jakým způsobem ovlivňují kreativitu jedince negativní sekundární vlivy sociálních sítí.

Otázky:

- C IV. 1. Vidí respondent vazbu mezi plagiátorstvím a sociálními sítěmi?
- C IV. 2. Dopustil se, nebo byl někdy respondent svědkem odcizení virtuálního vlastnictví?
- C IV. 3. Vidí respondent provázanost v užívání sociálních sítí a rozvoji prokrastinace?
- C IV. 4. Stává se často, že respondent dělá věci na poslední chvíli? Pokud ano, viní z toho sociální sítě?
- C IV. 5. Připadá respondentovi jeho strávený čas na sociálních platformách produktivní?

Čtvrtý dílčí cíl pokračoval ve zkoumání oblasti propojení sociálních sítí a kreativity. Ačkoliv se zaměřením na vedlejší negativní dopady, které jsou tímto užíváním způsobovány. Mezi nejčastější takové efekty můžeme zařadit plagiátorství a prokrastinaci, což jsou problematiky, které předchází samotné sociální sítě a internet. Avšak s jejich vznikem se znatelně umocnily a dnes jsou obecně považovány za obrovský problém, a to jak v akademické obci, tak i té kreativní. Samotných 5 otázek je situováno tak, aby nám respondent poskytl částečně svou vlastní sebereflexi, a to díky stylu, jakým jsou otázky pokládány a na co cílí. Ještě před počátkem dotazování byl každému respondentovi krátce představen jak pojem prokrastinace, tak i plagiátorství, avšak téměř všichni se s těmito pojmy už setkali nebo věděli o co se jedná. První výzkumná otázka se tak rovnou zaměřila na samotné plagiátorství a zajímalo nás, zdali dotazovaný vidí jeho provázanost s rozmachem a užíváním sociálních sítí. Odpovědi byly poměrně rozmanité, avšak v jádru se dělily na tři proudy: První: 14 z 25 respondentů uvedlo, že propojenost vidí, avšak většina už se rozcházela, v čem konkrétně. Nejčastěji se tak jednalo o plagiátorství, s kterým se oni sami konkrétně už setkali, nebo je nějakým způsobem postihlo.

Petr (21 let) „Extrémní. I já osobně jsem se s tím už bohužel setkal. Dělán grafický design a loga. Mám stránku na Instagramu, kde své výtvoř sdílím a jednou jsem objevil, jak moje logo využívá nějaká zahraniční firma, kterou vůbec neznám. Okamžitě jsem je informoval a dozvěděl jsem se, že to logo jim „údajně“ dělal nějaký designér a za jeho práci mu již zaplatili. Jelikož je internet obrovský prostor, tak jsem se samozřejmě pravé identity toho zloděje nedopátral, a ačkoliv je tato situace furt v řešení, policie to prošetřuje jako krádež a plagiát, tak pochybuji, že se to někdy vyřeší. Od té doby už na internet své návrhy zásadně nenahrávám, což je mi poměrně líto, protože to sklízelo úspěch a měl jsem radost, když mi mou práci někdo pochválil.“

Vilma (25 let) „Bohužel ano. Sama jsem se s pár případy už i osobně setkala. Přeci jen to je veřejný a velice svobodný prostor, kde se lidé za své činy mnohokrát necítí zodpovědní. Proto mají i větší odvahu krást jiným lidem jejich práci a nápady. Sociální sítě tento fenomén určitě umocňují už jen faktem, že díky nim se mnohé informace a umělecké výtvoř šíří rychleji a mezi další lidi, které ani neznáte čili je tu více prostoru ke krádeži a samozřejmě svou roli hraje i anonymita.“ Druhý: 9 z 25 dále uvedlo, že určitou provázanost pozorují, avšak sociální sítě z toho neviní. Eva (24 let) „Myslím, že plagiátorství bylo a bude vždycky problém, a to, jestli za to můžou, nemůžou sociální sítě nebo internet je asi irelevantní. Pokud někdo chce něco ukrást a obohatit se na práci jiného, tak to udělá. Dnes je to asi jednodušší, ale kromě toho se nic dalšího nezměnilo, sociální sítě tě nenutí tohle dělat. To, že není správné krást by měla učit spíš společnost a rodina.“ Třetí: poslední 2 z 25 uvedli, že nevidí žádnou provázanost a ani se s tímto problémem nikdy nesetkali. Soňa (21 let) „Jelikož sama nejsem žádný umělec a nikdy mě nikdo neokradl, tak je mi to asi jedno. Provázanost tam asi nevidím žádnou.“

V návaznosti na první otázku je tak situována druhá, ve které jsme se dotazovali, zdali respondent někdy spáchal krádež virtuálního vlastnictví. Tím se má na mysli cokoli na internetu: hudba, obrázky, filmy, knihy, odborná práce...21 z 25 potvrdilo, že ano. Většinou se jednalo o filmy a muziku, což je dnes ve většinové populaci běžným jevem. Mnoho skladeb a filmových snímků stále není široce k dispozici, a to i navzdory rozmachu streamovacích platforem, což několik respondentů samo zmínilo. Sergej (22 let) „Stahoval jsem hlavně dřív, většinou filmy, seriály nebo písničky. Dnes už si ale platím Netflix, HBO nebo Spotify, rád autory podpořím. Pokud na těch platformách ale

ten daný filmy a seriál není, tak koukám někde online nebo si film stáhnu.“ Avšak 5 z 21 respondentů bychom mohli identifikovat jako opravdové případy odcizení virtuálního vlastnictví (tím se má většinou na mysli, pokud odcizíme něco za účelem vlastního prospěchu). U 4 z 5 případů se jednalo o krádež odborné práce nebo materiálu ke studiu. Poslední případ se týkal krádeže kresleného návrhu. Všichni zmiňovaní necítili, ani necítí pocit viny a vnímají to jako běžnou věc. *Nikola (21 let) „Dopustila, asi jako každý. Neberu to jako krádež, na internetu je k dispozici dnes cokoli a může to zneužít každý. Člověk musí proto přemýšlet co tam nahraje, i mě se stalo, že mi kolikrát někdo ukradl můj návrh k tetování. Popravdě jsem to několikrát udělala taky, je to běžná věc. Stahování filmů a písniček asi ani zmiňovat nemusím (smích).*“ Ačkoliv je dnes vše na internetu potažmo sociálních sítích podmiňováno autorským právům, tak je vymahatelnost téměř nulová. Jednou za čas se na internetu můžete dočíst, že někdo dostal enormní pokutu za stažené filmy (jsou i případy odnětí svobody), avšak i tak se zákon mívá s účinkem. Zbylí 4 respondenti uvedli, že se odcizení virtuálního vlastnictví nikdy nedopustili anebo si takové případy nevybavují. Třetí výzkumná otázka už se zaměřila na další problematiku, kterou je prokrastinace. S tímto pojmem se dle rozhovorů setkal každý respondent, kdy 23 z 25 uvedlo, že jsou fáze nebo situace v běžném pracovním dni, kdy sami prokrastinují, avšak ne úplně všichni to přisuzují sociálním platformám. Konkrétně 18 z těchto 23 respondentů uvádí, že pocítují silnější vliv na efektivitu a soustředěnost ze stran sociálních platforem. Většinou tak díky funkcím upozornění, které jsou v těchto aplikacích naprogramovány.

Barbora (23 let) „Úplně strašnou. Ty sociální sítě můžou za většinu tý prokrastinace. Sediš, chceš se fakt strašně soustředit na to učení, dopsat bakalářku, ale najednou ti cinkne telefon. V takovém případě většinou zkontroluju, co se děje a samozřejmě tam strávím třeba i půl hodiny, díky čemuž se pak většinou už k té práci zpětně ani nedostanu.“

Matěj (22 let) „Určitě a určitě to jde s tím fenoménem Fear of missing out ruku v ruce, nebo aspoň v mém případě. Třeba když se učím a desetkrát mi blikne telefon, tak se na něj prostě musím podívat, tím pádem potom z toho rytmu práce vypadnu. Třeba když jsem se učil na státnice 4 hodiny, tak jsem se reálně učil jen hodinu a půl.“

Tereza (24 let) „Znám to a dělám to hodně často. Myslím si, že ta provázanost tam je opravdu obrovská. Ty sítě i fungují na tom, že tě udržují u obrazovky. Takže jo, ztrácím občas víc času, než bych chtěla, tím, že se nechám nachytat a čumím hodinu do telefonu“ Všichni dotazovaní se ve svých odpovědích tak shodují v tom, že ačkoliv na sociálních sítích strávily třeba hodinu, tak to nebylo jejich záměrem. Většinu k jejich užívání stimulovalo upozornění o nějaké události, zprávě nebo žádosti, načež při otevření v tomto prostoru dále setrvali a surfovali skrz další obsah, který na ně sítě chrlily. Po tomto vystrážlivění o někdy i hodiny později přijde pocit promarněného času, který mohl být stráven smysluplnější činností. Přesto se to zmiňovaným nadále stává opakovaně. Jediným řešením mnohdy bývá už jen vypnout si tato upozornění, začít se sám nějak korigovat anebo tyto aplikace úplně smazat. *Vojta (24 let) „Strašně moc. Hlavně při učení nebo práci. Člověk ráno vstane a je třeba další hodinu v posteli na telefonu. Potom jde na záchod, kde je na tom další půl hodinu a najednou máš o dvě hodiny v tom dni méně. Ty algoritmy jsou fakt zrádný. Dokáže to udržet tvoji pozornost, i když vlastně nechceš. Proto jsem si ten Instagram už i smazal.“* Zbylých 5 z 23 uvedlo, že ačkoliv prokrastinuje, tak to není zásluhou sociálních platform. *Lukáš (25 let) „Já si myslím, že kdyby nebyly ty sociální sítě, tak si najdeš cokoli jinýho. Samozřejmě, že ty sociální sítě tě k tomu trochu stahují, ale vždycky za to můžeš hlavně ty, že nemáš vůli a nechceš nic dělat.“* Další respondent pak uvedl, že zde provázanost vidí, ačkoliv ne u sebe, ale hlavně u druhých. *Přemysl (23 let) „Provázanost vidím určitě, ale hlavně spíš u druhých, já osobně mám tolik práce, že si to nemůžu dovolit.“* Poslední respondent nevidí provázanost žádnou, jak u sebe, tak u druhých. Obecně tak pojem prokrastinace, který představuje určité odkládání důležitých povinností, úkolů nebo i třeba nějakých produktivních činností za účelem „vypnutí“, „flákání se“ zná každý z respondentů. Dvě třetiny to pak připisují hlavně sociálním sítím, které mají tendenci odvádět naši pozornost, díky specifickým funkcím zneužívajícím fakt, že většina lidí dnes má telefon vždy po ruce. To má za následek postupné snížení produktivity, soustředěnosti a narušení pracovního rytmu. S předchozí otázkou je úzce svázána i otázka čtvrtá. Ta měla zjistit, jak často respondent nechává povinnosti a úkoly na poslední chvíli. Pokud byla odpověď ano, tak nás dále zajímalo, zdali z toho viní právě prokrastinaci způsobenou sociálními platformami. 19 z 25 potvrdilo, že se jim tato situace stává poměrně často, avšak pouze 6 z nich to dává aspoň částečně vinu za sociálními sítím. *Pavčina (23 let) „Stává a myslím,*

že určitým způsobem i ano. Kdyby mi sociální sítě nekradli tolik času, asi bych toho stihala víc, je to samozřejmě ale i o mé vůli, kterou teda nemám.“ Zbylých 13 z 19 vidí vinu hlavně na své straně, ačkoliv pár z nich uznalo, že své resty dohání na poslední chvíli právě kvůli předtím zmíněné prokrastinaci. *Jakub (24 let) „Já se v tom přímo vyžívám, žiju na hraně. Dlouho nic nedělám a když se blíží ten moment, že to mám mít, tak na tom rychle začnu pracovat. Ale popravdě se v tom nějakým způsobem i vyžívám a nemám z toho stres. Dokážu si věci naplánovat, aby mi to tak tak vyšlo a docela mi to i vyhovuje. Sociální sítě z toho neviním, můžu si za to sám svojí nezodpovědností (smích). Ale je pravda, že tím, jak často čumím do telefonu, tak mi to trochu času v tom termínu ubírá.* Zbylých 6 z 25 se tato problematika netýká, načež tedy nemají co dodat k rozvíjející otázce. Poslední výzkumná otázka tak měla splňovat úlohu závěrečného shrnutí celého dotazování. Samotné znění bylo poměrně prosté a položila jednoduchou otázku, a to, zdali se respondentovi jeho strávený čas na sociálních platformách jeví jako produktivní, či nikoliv. Načež 20 z 25 dotazovaných uvedlo, že ne. A to i navzdory faktu, že mnoho z nich tento prostor využívá jako zdroj inspirace nebo jediného kontaktu s příbuznými. Jako důvod byl většinou udáván dlouhý čas, který tam uživatel stráví a samotný důvod, proč ho tam tráví.

Matěj (22 let) „Z větší části ne, snažím se na tom pracovat. Poslední půl rok dejme tomu nad tím přemýšlím a snažím se to zlepšit, ale furt to není dost produktivní. Když jsem v práci (pracuju ve škole), tak mám třeba volnou hodinu a nenapadne mě tu volnou hodinu strávit nějak produktivně, tak ji prostě strávím na TikToku, kde koukám na blbosti. A i když vím, že bych mohl třeba číst knihu, nějak se vzdělávat, tak se mi prostě v tu chvíli nechce. Já tu hodinu prostě беру jako volnou a pro mě to znamená, že nemusím nic dělat.“

Vilma (25 let) „Spíš ne. Svět by se asi nezbořil, kdybych ten Instagram jednou neotevřela. Ale zase na druhou stranu vím, že když budu dvě hodiny sedět na Pinterestu, tak to k něčemu bude. Bohužel to tak ale není a většinu času trávím na Instagramu nebo Twitteru, kde ta produktivita prostě zdroj nemá“

Pavel (24 let) „Asi se moc necítím produktivní v tom, co sleduju. Pokud jdu na sociální sítě opravdu za nějakým účelem, že chci něco zjistit, něco se naučit, tak jo. Ale většinou je zapínám, když se nudím večer v posteli nebo práci a prostě vypnu hlavu a sleduju blbosti. Takže opravdu spíš ne“ Postoj respondentů tak dále potvrzují moji vlastní

myšlenku, že ačkoliv mají sociální sítě obrovský potenciál působit jako zdroj inspirace, informací a komunikace, tak je stále spíše vnímán jako nástroj pro zábavu. Pouze 5 z 25 respondentů vnímá svůj čas strávený na těchto platformách jako produktivní. Není tak náhodou, že právě pro těchto 5 respondentů jsou tyto aplikace přímo esenciální, jelikož působí jako zdroj jejich příjmu a jako platforma pro zviditelnění jejich práce nebo firmy.

Přemysl (23 let) „Jo. Nikdy nejsem na platformách, abych zjišťoval, co dělají ostatní, ale spíš abych zjistil, co se děje vůči obchodu. Takže kdykoliv ve virtuálu surfuju, tak to je za účelem průzkumu, který mi pomáhá udržovat si rozhled“

Nikola (21 let) „Přijde mi, že ano. Můj čas je z 90 % využíván k něčemu, co potřebuji. Vesměs funguji a operuji hlavně na sociálních sítích, kde taky propaguju svou práci a díky ní taky sháním nové klienty. Nedokážu si dnes už asi představit, jak by moje práce byla o poznání těžší, kdyby Facebook nebo Instagram neexistoval.“

Čtvrtý dílčí cíl, který byl zaměřen na sekundární dopady užívání sociálních platforem nám tak poskytl poměrně jednotný názor ze strany respondentů. Valná většina z nich se s plagiátorstvím již někdy setkala, a to i na osobní rovině. Samotný rozmach plagiátorství ovšem připisuje sociálním sítím jen polovina dotazovaných. Pokud se jedná o odcizení virtuálního vlastnictví, tak odpověď zde už byla více jednosměrná. K tomuto činu se přiznali téměř všichni, avšak mnohdy se jednalo pouze o filmy, seriály nebo hudbu ještě v době neexistujících streamovacích platforem. Avšak pár příkladů jako odcizení cizí práce bylo uvedeno též, tentokrát už ale v menším počtu respondentů. Internet a sociální sítě se tak dále prokazují jako prostor, kde k těmto činům dochází a dále docházet bude, a to i navzdory novým zákonům o autorském právu. To je však velmi těžko vymahatelné díky velmi časté anonymitě aktérů v tomto virtuálním prostoru. Druhým negativním produktem užívání sociálních platforem je prokrastinace. S tou se setkal již každý dotazovaný a dle námi získaných odpovědí můžeme potvrdit jev, že styl, jakým jsou sociální sítě navrženy vede v mnoha případech k prohloubení prokrastinace, roztěkanosti, nesoustředěnosti a narušení rytmu práce, což ostatně bylo v nějakých odpovědích zmiňováno opakovaně. Se samotnou prokrastinací souvisí i chování, které v mnoha případech zkoumanému vzorku cizí nebylo také, a to je odkládání povinností těsně před termínem. Zde už odpověď tak jednoznačná nebyla a pouze polovina dotazovaných potvrzuje, že užívání sociálních sítí může vést k odkládání restů až do té

fáze, že je dělají ve spěchu a stresu. Poslední otázka, která měla definovat kvalitu celkového stráveného času ve virtuálu každého respondenta. Načež nám byl poskytnut většinový názor a to ten, že jejich čas strávený ve virtuálu produktivní není. Pouze 5 respondentů shledává svůj čas na sociálních platformách produktivní, hlavně díky tomu, že je využívají k práci. Zbylí respondenti tak většinou argumentují tím, že většinu času ztratí na bezmyšlenkovitém obsahu, který nijak nezužítávají a na sociální sítě chodí hlavně za jednoduchou zábavou.

5.2. Shrnutí získaných dat

C I. 1. Odpověď: průměr 3 hodiny

C I. 2. Odpověď: převážně komunikace a zábava

C I. 3. Odpověď: smíšené pocity

C I. 4. Odpověď: pociťuje

C I. 5. Odpověď: stanovuje

C I. 6. Odpověď: není

Shrnutí prvního dílčího cíle: Z odpovědí respondentů je patrné, že většina tráví na sociálních sítích více času, než kolik by sama uznala za vhodné. Průměrný čas na nich strávený činí 3 hodiny a jako nejčastější důvod jejich využívání byla zmiňována snadná a rychlá komunikace či zdroj zábavy. V otázce, zdali sociální platformy představují něco přínosného nebo ne se většina shodnout nedokázala. Ačkoliv téměř všichni pociťují nějakým způsobem negativní jevy způsobované jejich užíváním. Nejčastěji se jednalo o příznaky závislosti v podobě jevu Fear of missing out (strach, že o něco přijdu, pokud nebudu online). Na základě této skutečnosti se tak již větší počet respondentů uchýlil ke stanovování určitých pravidel v samotném využívání. Nejčastěji se jednalo o nastavení denního limitu nebo vypnutí upozornění, které nás lákají být online, i když zrovna nechceme. I přes tyto skutečnosti se ale téměř všichni dotazovaní názorově shodli na tom, že jejich čas strávený ve virtuálu není na úkor reálného kontaktu.

Mimetická analýza prvního dílčího cíle: První dílčí cíl jako jediný neprojevoval větší provázanost odpovědí i tématu s mimetickou teorií, což bylo způsobeno hlavně naturou samotných otázek, které měly hlavně za cíl zjistit základní informace a návyky zvolených respondentů. Navzdory této skutečnosti zde ale můžeme pozorovat lehké náznaky v provázanosti lidského jednání a touhy. Dle odpovědí několika respondentů můžeme tak usoudit, že užívání sociálních platform je v určitých případech motivováno mimetickou touhou, kterou sám Girard popisuje jako základní konstantu jak vnitřního života dané osoby, tak i všech jejích sociálních vztahů.

C II. 1. Odpověď: virtuální

C II. 2. Odpověď: pociťuje

C II. 3. Odpověď: pomáhají

C II. 4. Odpověď: disponuje

C II. 5. Odpověď: využívá

Shrnutí druhého dílčího cíle: Z odpovědí, kterým se nám dostalo jsme byli schopni zjistit, že většina respondentů s kamarády a dalšími lidmi komunikuje většinou právě přes virtuální prostor, ačkoliv velká část z nich záhy uvedla, že to je způsobeno hlavně nedostatkem času, který jim ubírá práce, studium, partneři a další povinnosti. Sociální sítě tak představují jedinou alternativu, jak udržovat kontakt s lidmi, které nemůžeme vídat pravidelně. Větší počet respondentů se také shodl na tom, že určitým způsobem pociťují negativní dopady způsobené těmito platformami v ohledu jejich komunikačních schopností. Jako nejčastější efekt byla zmiňována zhoršená slovní zásoba, která je způsobena heslovitou a jednoduchou komunikací, kterou se sociální sítě vyznačují. Většina konverzací a zpráv je psána rychle, bez přemýšlení, což má za následek zhoršení našich vyjadřovacích schopností v reálných situacích, což ostatně mnoho respondentů samo zmiňovalo. Toto tvrzení můžeme potvrdit i výsledky z otázky č.3, kdy všichni respondenti potvrdili, že jim sociální sítě pomáhají obcházet určité sociální interakce, jako například oslovit cizí osobu nebo se s někým seznámit. Toto jednání tak má za následek vytvoření strachu z určitých sociálních interakcí, který může vést až k různým formám sociální fobie. Otázku č.3 nadále potvrzuje i otázka č.4, kde větší počet

respondentů uvedl, že na sociálních sítích disponuje silnějším sebevědomím, což je poměrně známý jev, na který bylo provedeno již i několik studií. Podstatná informace také je, že téměř všichni respondenti využívali nebo stále využívají seznamky k navázání partnerského nebo intimního vztahu. Nejčastěji byla uváděna aplikace Tinder nebo Badoo.

Mimetická analýza druhého dílčího cíle: Z odpovědí respondentů bylo patrné, že se již nějakým způsobem s mimetickou rivalitou ve virtuálním prostoru setkali. Teď mluvíme konkrétně o druhém pilíři mimetické teorie, který probíhá na makroúrovni. Girard tento proces nazývá mimetickou krizí. Tento proces bychom mohli nazvat jako stav, kdy dochází ke zmnožení mimetických prostředníků, což může způsobit vznik nekontrolovatelných mimetických rivalit, které zapříčiní, že se společnost pod tlakem konfliktu, násilí a polarizace začne postupně rozkládat. Mechanismus a samotný proces začne přibývat na atraktivnosti pro všechny v okolí. Když člověk sleduje, jak se dva perou o jednu věc (tím může být myšlen i názor, vlastní pravda), tak samotný objekt začne lákat více lidí v dosahu. Tuto teorii můžeme podložit faktem, který se na internetu, a hlavně sociálních sítí děje dennodenně a jak je dle mnoha respondentů patrné, všímají si toho také. Mnohé internetové diskuse se vyznačují mezilidskými konflikty, které jsou ještě nadále vyostřovány skutečností, že všichni zúčastnění jsou chráněni virtuální clonou. I dle nám dostupných odpovědí můžeme potvrdit, že se většina zúčastněných cítí být více sebevědomá na sociálních sítích nežli v reálu. Mimetismus tak dostává daleko více prostoru, než jak tomu bylo v minulosti. Jak zmiňovala sama respondentka *Natalie (22 let)* tento trend nárustu konfliktu, násilí a polarizace byl poprvé ve větším měřítku viděn hlavně v období první uprchlické krize, kdy sociální sítě byly těmito projevy zaplaveny. Každý dotyčný, který se tohoto konfliktu v internetových diskusích zúčastnil, má vlastní podíl viny. Většinou dotyčným nešlo o pochopení druhé strany, nýbrž o donucení přijmout jejich vlastní pohled na věc. Této situaci nepřidával a dodnes ani nepřidává fakt, že se sociální sítě čím dál více vyznačují jako prostor pro šíření dezinformací a nenávistných projevů, což ostatně mnoho respondentů, ať už přímo nebo nepřímo, samo zmínilo.

C III. 1. Odpověď: dělá

C III. 2. Odpověď: myslí

C III. 3. Odpověď: využívá

C III. 4. Odpověď: je součástí

C III. 5. Odpověď: vidí

Shrnutí třetího dílčího cíle: Všichni respondenti se definují jako kreativně tvůrčí. V propojení využívání sociálních sítí a kreativity vidí pozitiva v podobě snadného přístupu k inspiraci, podobně smýšlejícím lidem a snadném získávání informací, které pomáhají lidem zdokonalovat své schopnosti. Ačkoliv jestli tyto platformy budou naši kreativitu ovlivňovat pozitivně záleží hlavně na nás a na tom, jakým stylem budeme v onom prostoru trávit čas, případně jakým obsahem se budeme obklopotovat. Sociální sítě nám nabízejí spoustu možností, jak je v tomto ohledu využívat správně a být součástí kreativních skupin a komunit patří mezi ty hlavní funkce. Většina dotazovaných je tak v tomto ohledu sama využívá a snaží se s těmito komunitami interagovat. V otázce, zdali jsou tyto platformy přínosné pro dnešní umělce a samotnou kreativní činnost se tak ve většině shodli, že ano. Mnoho z dotazovaných používalo také termín „nezbytné“, což utvrzovalo většinový názor v tom, že sociální sítě jsou dnes nejzásadnějším hybatelem trendů a mnoho umělců prvotní úspěch našlo právě na nich. Samotný fakt, že dnes každá celebrita, zpěvák, herec i politik mají profily na mnoha sociálních platformách toto tvrzení už jenom potvrzuje.

Mimetická analýza třetího dílčího cíle: Třetí dílčí cíl nám opět poskytl širší náhled do problematiky, pokud na dané odpovědi nahlédneme optikou mimetické teorie. Samotné spojené kreativity a sociálních platforem nás vybízí k myšlence, zdali lidskou motivací, která pohání kreativního ducha mnohých z nás není právě mimetická touha. Dle námi získaných odpovědí je patrné, že tomu tak skutečně v určitých případech může být. Funkce, které nám dnes sociální sítě nabízí tento trend nepřímou samy posilují. Mluvíme teď hlavně o kreativních skupinách nebo funkcích, kdy dnes můžeme sledovat na sociálních sítích kohokoliv. To má za následek určité ovlivňování našich hodnot, názorů a postojů (čili zde spatřujeme prvky mimesis a napodobování). Jako první zmíním právě vybrané skupiny, kterými se vyznačuje hlavně prostředí Facebooku a o kterých několik

respondentů samo mluvilo jako o zdroji určité motivace a inspirace. Při analýze několika odpovědí je patrné, že se v těchto skupinách opravdu míméze pohybuje. Kupříkladu můžeme zmínit případ, který *Barbora (23 let)* sama při několika příležitostech zmínila. Jednalo se o formu napodobování, kdy jedna slečna vyrobila zajímavý výrobek, který sklídil velmi dobré ohlasy a uznání, načež během týdne se ve skupině začaly objevovat velmi podobné, někdy až stejné výrobky. To mělo za následek další napodobování a postupem času i konflikt, jelikož autorka začala tyto kopie řešit a vznikly určité rozepře, které nadále konflikt prohluboval. Podobné případy zmiňovali i další respondenti, což nás vede k názoru, že nešlo o izolovaný případ, nýbrž určitý patern lidského chování, který má původ někde hlouběji. Jako druhý případ výskytu mimetického napodobování jsem zmiňoval kult mediálních celebrit, kterým jsem se již několikrát v této práci zabýval, avšak díky odpovědím, které mám k dispozici, ho nyní mohu i potvrdit. Celebrity a významné osoby dnešních sociálních sítí mají opravdu velký vliv nejen na jedince, ale samotnou společnost, díky někdy i stovkám milionům sledujících. Tito influenceři tak svými názory a postoji mohou hýbat celospolečenskými názory na mnoho důležitých předmětů a mimo jiné mohou i sloužit jako šablona „úspěchu“ pro mnoho svých sledujících. Zde tedy mímézi můžeme spatřit velmi snadno, jelikož v tomto případě máme velmi jasný objekt i subjekt. Dle několika respondentů a jejich názorů můžeme tak potvrdit tezi, že lidé jako cestu k úspěchu spatřují v napodobování chování, přejímání názorů i aktivit od „úspěšných“ osob na internetu.

C IV. 1. Odpověď: vidí

C IV. 2. Odpověď: dopustil

C IV. 3. Odpověď: vidí

C IV. 4. Odpověď: stává, neviní

C IV. 5. Odpověď: nepřipadá

Shrnutí čtvrtého dílčího cíle: Valná většina se s plagiátorstvím již někdy setkala, a to i na osobní rovině. Samotný rozmach plagiátorství přesto připisuje sociálním sítím jen polovina dotazovaných. Mnoho z nich plagiátorství vnímá obecně jako společenský problém, který má počátky v samotném lidském chování a výchově. Ačkoliv

s rozmachem internetu a sociálních platforem se tento jev značným způsobem rozšířil. Druhým sekundárním negativním dopadem, který byl zkoumán je prokrastinace. Ta ve spojení s užíváním sociálních sítí dle odpovědí respondentů jde ruku v ruce, a ačkoliv zde prokrastinace byla vždy, tak díky algoritmům a mnoha funkcím, které tyto platformy mají je nadále umocňována. Se samotnou prokrastinací je propojené i chování, kdy člověk odsouvá povinnosti a úkoly na poslední chvíli s čímž má mnoho dotazovaných osobní zkušenosti. Nějakou širší provázanost se sociálními sítěmi zde ale většina z nich nepozoruje. V otázce, zdali respondent vidí svůj čas strávený na těchto platformách se téměř všichni vyjádřili negativně. Přesto, že tyto místa jsou obrovským zdrojem inspirace, informací a vědomostí, tak nadále převládá hlavně sekce zábavy, zbytečných článků, videí a mnoha dalších prvků, které nám berou naši vlastní pozornost a energii, která by mohla být věnována produktivnějším činnostem.

Mimetická analýza čtvrtého dílčího cíle: Odpovědi, které nám v tomto dílčím cíli byli poskytnuty se opět v některých případech vyznačovali mimetickou náturou, hlavně v případech, zmiňující plagiátorství. Plagiátorství je velmi závažný čin, dnes už definován v určitých případech i jako zločin, který se definuje napodobováním a akvizicí objektu touhy za účelem vlastního zisku. Plagiátorství a mimesis jdou tedy pravděpodobně ruku v ruce. Obzvláště ve světle rozvoje virtuálního prostoru potažmo sociálních sítí, které plagiátorství dle několika názorů respondentů nadále umocňují a hlavně umožňují. Dnes máme díky těmto platformám a internetu k dispozici nespočet úspěšných autorských prací, děl i výrobků, avšak kvůli této skutečnosti mohou také zároveň být odcizeny nebo napodobeny za účelem získání stejného cíle (úspěchu). Dle několika respondentů a jejich postřehů tak můžeme potvrdit, že na sociálních sítích dochází jak k akviziční mimesis v podobě krádeže práce jiných, kdy jako příklad můžeme uvést *Petra (21 let)*, jehož grafický design byl odcizen a prodán, jako práce někoho jiného, tak k metafyzické mimesis, se kterou se na sociálních sítích setkáváme nejčastěji. Zde nám jako příklad může posloužit několik různých odpovědí respondentů, kteří potvrzují, že sociální sítě působí v určitých ohledech jako kulty osobnosti pro celebrity, které disponují obrovskou základnou fanoušků a napodobitelů, tím pádem působí i jako objekt touhy, kterého se dané subjekty snaží dosáhnout. Mimo jiné tyto osoby generují obsah a auru určité nedosažitelnosti, která vede u mnoha lidí k rezignaci realizace svých životních cílů a snů,

kvůli čemuž může využívání sociálních platforem vést k poklesu vlastní produktivity a kreativity.

Hlavní cíl práce bylo: *zjistit jestli, případně jak moc na sobě respondenti pociťují vlivy sociálních sítí v oblasti kreativity a komunikace*: Sociální sítě ubírají čas, který by mohl být stráven produktivně a mnoho respondentů si to samo uvědomuje, načež se pokouší svůj čas strávený ve virtuálu regulovat. Vzhledem k tomu, že každodenní komunikace probíhá právě v tomto prostoru, stává se to pro mnoho z nich velice obtížným úkolem. Důležité je také zmínit, že všichni respondenti berou sociální sítě jako něco přirozeného a jako něco, co používají už od dob puberty. Díky čemuž došlo k proměně u mnoha sociálních interakcí, hlavně v oblasti navazování nových vztahů a seznamování, kdy se tento prvek mezilidských vztahů téměř již přemístil do virtuálního prostoru. Tohle tvrzení také můžeme potvrdit narůstajícím využíváním různých seznamovacích aplikací (zkráceně seznamek), bez kterých by se mnoho respondentů i lidí z jejich sociální bubliny dnes už neobešlo. Navzdory tomuto trendu ale reálná komunikace stále převažuje a sociální sítě jsou využívány pouze jako náhrada v případě nedostatku času. Na samotném poli kreativity už to tak jednoznačné není. Převládá většinový názor, že tyto platformy kreativitu rozvíjí, ale zároveň je důležité, kde se na těchto místech pohybujeme. Velmi často se stává, že ačkoliv sledujeme kreativní kanály a profily tak postupně sklouzneme k surfování v sekcích zábavy, kde převládá prostoduchý obsah, který velmi efektivně dokáže udržet naši pozornost a my tím pádem přijdeme o drahocenný čas. Potvrzuje se tak myšlenka, že v užívání sociálních platforem musí uživatel disponovat silnou vůlí a stanovovat si jistá pravidla. Samotné sekundární negativní jevy s nimi provázané, jako například plagiátorství a prokrastinace je dle dotazovaných na vzestupu právě i díky nim.

5.3. Vyhodnocení hypotézy

Hypotéza: *Sociální sítě mají zásadní vliv na vývoj jedince a jeho psychiku, a to převážně v období dospívání. Prokazatelně dochází ke ztrátě empatie, sociálního citění a komunikativnosti, díky přesunu sociální interakce do virtuálního prostoru. Lidé díky těmto fenoménům přichází o vlastní sociální dovednosti, na čemž má podíl i absence real-time komunikace s dalšími jedinci. Dále zde dochází k mnoha vedlejším účinkům, mezi něž patří třeba i prokrastinace nebo rozšiřující se plagiátorství, které mají zásadní vliv na rozvoj kreativity.*

Hypotéza, kterou jsme si stanovili na počátku v práci se ve většině případů potvrdila, avšak je zde několik proměnných, které je třeba adresovat. Jak naznačují mnohé výpovědi, tak v poli komunikace opravdu došlo ke změně. Dle námi dostupných odpovědí můžeme potvrdit, že většina respondentů pocítuje jistou polarizaci společnosti, která vede i ke ztrátě empatie a sociálního citění, zvláště ve virtuálním prostoru. To ovšem má za následek i postupné přelívání tohoto trendu do majoritní společnosti v reálném světě. Sociální sítě a seznamovací platformy také proměnili pole navazování nových vztahů, čímž mnoho participantů přišlo o určité sociální dovednosti a trpí strachem z jistých sociálních interakcí. Navzdory tomu ale u většiny respondentů na komunikativnosti nebylo. Ačkoliv se naše každodenní komunikace stále více přemísťuje do virtuálního prostoru, tak lidé stále dávají přednost reálnému kontaktu. Každopádně musíme zmínit, že jsou zde určité náznaky, že se tento trend začíná postupně obracet, a to hlavně u mladších respondentů. Vztah sociálních sítí a kreativity hypotéza definovala poměrně přesně. Většina dotazovaných potvrdila, že prokrastinace je závažný problém, které je třeba adresovat včas, a zvláště při větším užívání těchto platforem. Co se týče samotného rozmachu plagiátorství, tak zde je jejich vliv, avšak přinejmenším sporný.

6. Transkulturní reflexe

Jako student transkulturní komunikace je také potřeba, abych téma bakalářské práce zhodnotil její vlastní perspektivou. Transkulturní komunikace obsahuje dvě slova: trans a kulturní. Tyto dvě slova mají představovat náš obor jako celek, tedy něco, co přesahuje kulturu samotnou, něco, co je transcendentní, v tomto případě komunikace. Cílem našeho oboru tak má být pochopit všechny důležité aspekty, které kulturu samotnou definují, tím se má na mysli náboženství, tradice, zákony, normy, hodnoty... zkrátka jakýsi prostor a řád, který člověku pomáhá pohlížet na svět a který definuje jeho myšlení. Transkulturní komunikace nám má umožnit nahlížet na svět nezaujatě, a tak abychom mohli sami naše vlastní kulturní hranice překračovat.

Metodologie, kterou jsme si zvolili, v tomto případě mimetická teorie, chápe kulturu jako „*sled do sebe zapadajících a generativně závislých skutečností, jejichž silou je to, čemu Girard říká mimetismus, nápodoba.*“¹⁰² Mimetismus je tak pojem, který se v mé práci objevil už několikrát a úzce souvisí se zvoleným tématem. Pro připomenutí miméze v podstatě znamená, že člověk napodobuje touhu někoho jiného (nejčastěji svého vzoru) za účelem dosažení stejného cíle, objektu.¹⁰³ Avšak Girard není prvním autorem, který mimetismus, jako chování v kultuře popisuje. O samotné mimézi, jako zdroji motivace a touhy hovořil již Aristotelés, který podobně jako Girard vymezil hranici mezi všemi živočišnými druhy a člověkem.¹⁰⁴ A to právě díky této podstatné diferencí, která nás pohání a motivuje. Samotná miméze je bohužel ale i zdrojem konfliktu. Sám Girard se domnívá, že právě touha je středobodem konfliktu, a je to dáno samotnou náturou lidí, jakmile zamíří dva lidé touhu na stejný objekt, automaticky to vede ke konfliktu, jejich srážka je nevyhnutelná.¹⁰⁵ A právě virtuální prostor je místem, kde k tomu dochází v dnešní době nejčastěji. Je to dáno samotným faktem blízkosti a různorodosti uživatelů, navíc je velmi snadné zapojit se do různých diskusí s cizími lidmi takřka během pár

¹⁰² BURDA, František. *Za hranice kultur*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK 2016, s. 27.

¹⁰³ Srov. BURDA, František. *Za hranice kultur*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK 2016, s. 27.

¹⁰⁴ Srov. BURDA, František. *Za hranice kultur*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK 2016, s. 28.

¹⁰⁵ Srov. KIRWAN, Michael. *René Girard: Uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK 2008, s. 27

vteřin. Skutečnost, že se sociální sítě staly vysoce polarizujícím faktorem, není náhodná. Valná většina uživatelů nemá strach vyjadřovat svůj politický názor, právě díky anonymitě a virtuální cloně. To bohužel má za následek jistou agresivitu a konflikt v případě, že narazíte na někoho s opačným názorem a také vytváření určitých davových skupin, které se uzavírají ve vlastní sociální bublině. Což je fakt, který sám potvrzuje první modus nápodoby mimetické teorie, která toto chování interpretuje a přímo definuje. Západní společnost se vyznačuje vysokým duchem adorace a vysokou autonomií každého jedince, která paradoxně vede k utváření těchto davových skupin, které se navzájem utvrzují v sebeklamu a prohlubují samotnou polarizaci v celé společnosti.¹⁰⁶ Toto je, avšak vysoce komplexní téma, které by dalo na samostatnou bakalářskou práci a já se zaměřoval pouze na konkrétní aspekty míméze v oblasti komunikace a kreativity, která v mnoha ohledech byla opravdu potvrzena, jak již bylo naznačeno. Za zmínku stojí také Instagram a jeho funkce, které mají za následek vytváření kultu osobnosti kolem dnešních pseudo-celebrit, což v mnoha ohledech vytváří další nekonečný kruh mimitismu a napodobování.

Optimismus, který panoval při vzniku těchto platforem potažmo internetu samotného se tak nenaplnil. Může za to také fakt, že prudký a dynamický rozvoj moderních technologií s modernizací v druhé polovině dvacátého století byl doprovázen až nadměrnou naivitou, že tento pokrok povede k multikulturalismu a sbližování jedinců, kultur a společností po celém světě.¹⁰⁷ Sociální sítě zpočátku opravdu jako médium sbližování fungovaly, avšak postupem času, kdy počet uživatelů narůstal se tento prostor nenávratně změnil. Postupem času se začala objevovat monetizace, dezinformace, polarizace a s ní i patřičná regulace, která v mnoha státech na světě připomíná cenzuru svobodného projevu. Samotná myšlenka, že stačí vytvořit svobodný prostor, kam naženete jedince z mnoha kultur z různých částí světa, bez toho, aniž by došlo ke konfliktu a polarizaci se ukázala jako utopická.¹⁰⁸ Vzdálenost mezi lidmi se zkrátila, nicméně blízkost mezi lidmi nepřinesla. Navzdory pokroku a technologiím zůstává bytí

¹⁰⁶ Srov. BURDA, František. *Za hranice kultur*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK 2016, s. 28.

¹⁰⁷ Srov. BURDA, František. *Za hranice kultur*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK 2016, s. 12.

¹⁰⁸ Srov. BURDA, František. *Za hranice kultur*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK 2016, s. 12.

samo o sobě „*naprosto transcendens*“¹⁰⁹, jak popisuje sám Martin Heidegger.¹¹⁰ Dialog tak zůstává jediným logickým řešením a východiskem Transkulturní komunikace. Ke konfliktu ve virtuálním prostoru často dochází právě z důvodu chybné komunikace, kterou provází stereotypy, sociální percepce nebo právě koncept mimetismu. Všem těmto faktorům se dá velmi snadno předejít právě pomocí dialogu o který se transkulturní komunikace pokouší. Základem je hledat aspekty, které nás spojují, nikoliv rozdělují a dojít ke společnému bodu, konsensu. Naše rozdíly nemusí být příčinou „*střetu, míjení, soupeření, lhostejnosti nebo pokusů o pohlcení či anihilaci*“.¹¹¹

¹⁰⁹ HEIDEGGER, Martin, 1996 cit. podle BURDA, František. *Za hranice kultur*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK 2016, s. 12.

¹¹⁰ Srov. BURDA, František. *Za hranice kultur*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK 2016, s. 12.

¹¹¹ POLÁKOVÁ, Jolana, 1995 cit. podle BURDA, František. *Za hranice kultur*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury – CDK, 2016, s. 86.

7. Závěr

Téma, které jsem zvolil pro tuto bakalářskou práci mělo zjistit a následně ukázat, jaký vliv na nás mají sociální sítě v oblasti komunikace a kreativity. Je to téma vysoce aktuální a na aktuálnosti postupem času zcela jistě v budoucnu nabývat nadále bude. Přeci jen se stále jedná o poměrně nové technologické výdobytky, což ostatně potvrzuje i fakt, že stále víme pramálo o něčem tak zásadním jako jsou sociální sítě. Dovolím si tvrdit, že internet a tyto platformy jsou dnes jedním z nejzásadnějších vlivů na vývoj společenských vztahů, lidské psychiky potažmo celých kultur, je to něco, co nás všechny dalekosáhle přesahuje, a přitom o jejich působení stále víme pramálo. Vzorek respondentů se sestává z úplně první generace, která byla těmto vlivům vystavena, a to hlavně v období dospívání a v době počátku sociálních sítí, kdy tento prostor nebyl v podstatě téměř vůbec regulován, tak jak tomu je dnes. Zároveň je to také ale poslední generace, která prožila dětství bez větších zásahů těchto platforem, čímž nám byl poskytnut poměrně kritický náhled z obou stran, což by bohužel starší a ani mladší generace bez jisté zaujatosti nezvládla. Bakalářská práce se tak snažila vypátrat spojitosti v rozvoji komunikace, kreativity a sociálních sítí optikou mimetické teorie, která s tímto tématem široce souvisí.

V teoretické části bakalářské práce je stanovena metodologie, která byla při psaní této práce využita. Zároveň byly představeny a vysvětleny určité pojmy, které pro tuto práci byly stěžejní. První část práce tak má za cíl uvést čtenáře do problematiky za pomoci již provedených studií a prací mnoha odborníků v dané oblasti.

V praktické části bakalářské práce vysvětlujeme metodu získávání dat, kterou je kvalitativní výzkum, jehož prvky a obecné představení definujeme v krátkém textu. Následuje opětovné představení hypotézy a výzkumných otázek, které jsou pro jednodušší přehled převedeny do tabulky. Data byla získávána pomocí polostrukturovaného rozhovoru v prostředí, které si sám respondent zvolil. To mělo za cíl navodit uvolněnou atmosféru, která povede k upřímnějším a otevřenějším odpovědím na dané otázky. Vybráno bylo 25 respondentů, kde jediná podmínka byla věk 21-25 let a být uživatelem aspoň jedné sociální sítě. Při samotných rozhovorech bylo patrné, že nějací respondenti se cítili zpočátku nervózně, po pár otázkách se však postupně každý z nich rozmluvil, načež jejich odpovědi zněly upřímně. Rozhovory poté byly přepsány a

analyzovány v širším náhledu na téma a pomocí optiky mimetické teorie. Anonymita respondentů byla zachována a před odevzdáním práce každý měl možnost nahlédnout na své odpovědi.

Pomocí analýzy těchto odpovědí se nám podařilo zodpovědět následné dílčí cíle, které nám pomohly zodpovědět hlavní výzkumnou otázku a následně i samotnou hypotézu. Kupříkladu pomocí prvního dílčího cíle se nám podařilo zjistit, že téměř polovina respondentů vnímá určité projevy závislosti a část z nich se je pokouší i patřičným stylem adresovat. Druhý dílčí cíl nám zase potvrdil naše předpoklady, že sociální sítě jsou dnes u mladé generace již nedílnou součástí každodenní komunikace. Část dotazovaných také přiznala, že tyto platformy mají vliv na jejich samotné vyjadřovací schopnosti. Určité aspekty sociální interakce, jako seznamování s novými lidmi, změnily tyto platformy kompletně. Což je ostatně také důvod, proč jsou dnes seznamovací aplikace na strmém vzestupu. Třetí dílčí cíl, který se zaměřoval už na kreativitu nám oproti tomu poskytl trochu pozitivnější náhled, kdy většina respondentů potvrdila, že shledává tyto platformy pro kreativní činnost jako přínosné, pokud je, avšak umíte ovládat. Virtuální prostor je velmi kreativní místo samo o sobě a jeho svoboda této skutečnosti dodává na váze. Ačkoliv velkým negativem je samotný fakt, jakým způsobem jsou sociální sítě navrženy. Monetizace a touha udržet vaši pozornost co nejdéle, samotnou kreativitu podstatným dílem vytlačují. Čím dál častěji se tak nejen mně, ale i respondentům stává, že ačkoliv do tohoto prostoru vstupujeme s kreativním zápalem, tak odcházíme pouze s prázdným pocitem marnivosti, podtrženou ztracenými 2 hodinami shlížením videí s nulovou duševní hodnotou. Poslední dílčí cíl, tak tuto skutečnost pouze potvrdil. Téměř každý respondent už dnes zná pojmy prokrastinace a plagiátorství, kdy se s nimi velká část z nich setkala i sama osobně. V případě prokrastinace tento podíl byl ještě o něco větší. Tyto dva příklady bychom dnes mohli označit jako negativní sekundární efekty užívání sociálních platforem.

Všechny získané poznatky nám tak poskytly širší pohled na naše téma, čímž jsme mohli zodpovědět hlavní cíl práce: „*Zjistit jestli, případně jak moc na sobě respondenti pocítují vlivy sociálních sítí v oblasti kreativity a komunikace*“. Nyní tak můžeme potvrdit, že sociální sítě jsou dnes v oblasti komunikace pro mnoho z nás opravdu již nedílnou součástí našich životů. Jejich dopad na mladší generaci je nezpochybnitelný.

Ačkoliv se tyto případy liší člověk od člověka, tak vliv na společnost jako celek je nezanedbatelný. Veřejný život se nadále přesouvá do virtuálního prostoru, a tak se čím dál častěji stává, že ten, kdo se na nich nechce participovat, zůstane jednoduše pozadu. Práce, služby, umění, informace a mnoho dalších esenciálních složek společnosti se dnes vyskytují už jen na těchto platformách. Skutečnost, že téměř polovina celosvětové populace dnes má profil alespoň na jedné sociální síti je hrozivá, když si uvědomíte, jakou moc nad těmito masami dostávají společnosti, kterým jde hlavně o zisk. Většina dotazovaných si všechny tyto skutečnosti, společně s negativy užívání sociálních platform uvědomuje. Co už si ale neuvědomuje je možnost tento prostor opustit. Pouze jeden respondent z 25 nám prozradil, že si smazal všechny sociální sítě, kvůli tomu, co jejich užívání obnáší. Otázkou však je, zdali ho majoritní společnost postupem času nedonutí své rozhodnutí zvažit, protože člověk bez účtu na sociální síti dnes je mnohdy už vnímán jako vyvrhel. V ohledu, jak tento prostor působí na kreativní myšlení už odpověď, tak jednoznačná není. Většina dotazovaných shledává sociální sítě pro samotnou kreativitu jako užitečný nástroj. Je to místo, kde můžete snadno a zdarma získat velké množství inspirace i uznání, pokud se takové činnosti věnujete. Zároveň je to ale prostor, který Vás může velkou mírou od této činnosti odrazovat, díky skutečnostem, jak jsou tyto sítě navrženy. Dochází zde k obrovské míře porovnávání, napodobování a konfliktu, což jsou aspekty, které mnohé z nás mohou odradit. Působí zde také mnohé rušivé elementy řízené algoritmy, které dokážou odhadnout jaký obsah máte rádi. Mnoho dotazovaných se tak stává, že jdou hledat inspiraci nebo pouze odepsat na zprávu a najednou v tomto prostoru ztratí hodinu, díky obsahu, který je zaujme a dokáže udržet jejich pozornost bez toho, aniž by si to sami uvědomovali. Člověk tak musí mít obrovskou vůli a sebeovládání.

Hypotéza a hlavní cíl práce, které jsme si na začátku práce stanovily byly tak zodpovězeny ve všech bodech. Přesto musím uznat, že samotná práce v určitých ohledech trpěla širším záběrem, kterým se zvolená problematika vyznačuje. Přesto doufám, že má práce bude mít všechny patřičné náležitosti a přidá další názor a vhled do tematiky, které se dle mého stále dostává menší pozornosti, než by si zasloužila.

Bibliografie

BEASTEES. *Osamělost, aneb, Kolik máte přátel na facebooku*. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5478-9.

BURDA, František. *Za hranice kultur: transkulturní perspektiva*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2016. ISBN 978-80-7325-402-5.

CLEGG, Brian. BIRCH, Paul, *Kreativita: změňte způsob své práce*. Brno: CP Brooks, 2005. ISBN 80-251-0549-0.

FERRARI, R. Joseph, JOHNSON, L. Judith, MCCOWN, G. William. *Procrastination and Task Avoidance – Theory, Research and Treatment*. New York: A Division of Plenum Publishing Corporation, 1995. Plenum Press. ISBN 0-306-44842-4.

HANSEN, Anders. *Instamozek: stres, deprese a úzkosti zapříčiněné moderní dobou*. Přeložil Helena STIESSOVÁ. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1717-6.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Ilustroval Karel NEPRAŠ. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

HOBBS, Thomas. *Leviathan, neboli, O podstatě, zřízení a moci státu církevního a občanského*. Přeložil Josef HRŮŠA. V Praze: Melantrich, 1941. Knihovna politických klasiků.

KIRWAN, Michael. *René Girard: uvedení do díla*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. Cogitatio religionis. ISBN 978-80-7325-142-0.

KOHOUT, Roman a Radek KARCHŇÁK. *Bezpečnost v online prostředí*. Karlovy Vary: Biblio Karlovy Vary, 2016. ISBN 978-80-260-9543-9.

LUDWIG, Petr. *Konec prokrastinace: [jak přestat odkládat a začít žít naplno]*. V Brně: Jan Melvil, 2013. Briquet. ISBN 978-80-87270-51-6.

MORGENSTERNOVÁ, Monika a Lenka ŠULOVÁ. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1361-1.

POSPÍŠILOVÁ, Marie. *Facebooková (ne)závislost: identita, interakce a uživatelská kariéra na Facebooku*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3306-0.

PRAŠKO, Ján a Hana PRAŠKOVÁ. *Trápí vás nadměrný stud, aneb, Jak překonat sociální fóbii*. Praha: Grada, 1999. Psychologie pro každého. ISBN 80-7169-733-8.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3069-1.

SPITZER, Manfred. *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7

SPITZER, Manfred. *Kybernemoc!: jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*. Přeložil Iva KRATOCHVÍLOVÁ. Brno: Host – vydavatelství, 2016. ISBN 978-80-7491-792-9.

ŠMAHAJ, Jan. *Kyberšikana jako společenský problém: Cyberbullying as a social problem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4227-3.

ZIMBARDO, Philip G. a Nikita D. COULOMBE. *Odpojený muž: jak technologie připravuje muže o mužství a co s tím*. Přeložil Libuše ČÍŽKOVÁ, přeložil Kateřina KLABANOVÁ. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-247-5797-1.

ODBORNÉ ČLÁNKY A PUBLIKACE

ANDREASSEN, S. Cecilie, TORSHEIM, Torbjorn, BRUNBORG, S. Geir a Stale PALLESEN. Development of a Facebook Addiction Scale. [online] In: *Psychological Reports* 110(2). April, 2021: 501-17

BATEN, A. Raiyan, BAGLEY, Daryl, TENESACA, Ashely, aj. Creativity in temporal social networks: how divergent thinking is impacted by one's choice of peers. [online]. In: *Royal society*. 171(17). October, 2020.

GARRELS, R. Scott. Imitation, mirror neurons, and mimetic desire: Convergence between the mimetic theory of René Girard and empirical research on imitation. [online]. In: Michigan State University Press. *Cotagion: Journal of Violence, Mimesis, and Culture*. 12/13. 2006: 47-80.

KIŠŠ, Marian. René Girard a jeho mimetická teorie společnosti jako možné východisko k nové sociologické teorii. [online]. In: *Historická sociologie*. Univerzita Karlova. Vol. 2(1). Praha, 2017: 31-52

SIAPER, Eugenia. Multiculturalism online: The internet and the dilemmas of multicultural politics. [online]. In: *European Journal of Cultural Studies* 9(1). February, 2006: 5-24.

ONLINE ZDROJE

BLAŽEK, Zdeněk. *Vznik a historie Facebooku*. [online]. Zdeněk Blažek, 2016-2017. Dostupné z: <https://www.zdenekblazek.cz/vznik-a-historie-facebooku/>

ČESKÝ ROZHLAS PLUS. *Instagram mladistvým zhoršuje sebevědomí, tvrdí studie Facebooku, která se neměla dostat na veřejnost*, [online článek]. Věda Plus, 2021.

Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/instagram-mladistvym-zhorsuje-sebevedomitvrdi-studie-facebooku-ktera-se-nemela-8597753>

DEAN, Brian. *How Many People Use Facebook in 2022?* [online článek]. Backlinko, 2022. Dostupné z: <https://backlinko.com/facebook-users>

JAKNAINTERNET. *Internetové seznamky*. [online]. Jaknaseznamky.cz, Dostupné z: <https://www.jaknainternet.cz/page/1631/internetove-seznamky/>

MACA, Tomáš. Rataj: *Lidi se při seznamování bojí být trapní. Partnera hledají jako zboží v e-shopu*. [online článek]. Magazín Aktualne.cz, 2020. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/rataj-lidi-se-pri-seznamovani-boji-byt-trapni-partnera-hleda/r~981b98b619d811ebaabd0cc47ab5f122/>

PFEIFFEROVÁ, V. O. ČIHÁK a J. BUMBA. *Sociální sítě šíří dehumanizační uprchlickou rétoriku, varuje sociolog*. [online článek]. Ranní plus, 2015. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/socialni-site-siri-dehumanizacni-uprchlickou-retoriku-varuje-sociolog-6522786>

PTÁČEK, Michal. *Jak vznikl a následně uspěl Instagram, jehož hodnota se dnes odhaduje na 35 miliard dolarů?* [online článek]. Czechcrunch, 2015. Dostupné z: <https://cc.cz/jak-vznikl-a-nasledne-uspel-instagram-jehoz-hodnota-se-dnes-odhaduje-na-35-miliard-dolaru/>

RADIO X. *The most famous musical plagiarism cases: from Led Zeppelin to Oasis*. [online článek]. RadioX, 2022. Dostupné z: <https://www.radiox.co.uk/features/x-lists/most-famous-accusations-of-musical-plagiarism/>

STRÁNSKÁ, Karolína. *Doba trávená na sociálních sítích stoupla na 159 minut*. [online článek]. Frekvence1, 2020. Dostupné z: <https://www.frekvence1.cz/zpravy/doba-travena-na-socialnich-sitich-letos-stoupla-na-159-minut.shtml>

SVOBODA, Jiří. *Facebook koupil Instagram, protože se ho bál. Jak se šéfové technologických obřů zpovídali z monopolních praktik*. [online článek]. Czechcrunch, 2020. Dostupné z: <https://cc.cz/facebook-koupil-instagram-protoze-se-ho-bal-jak-se-sefove-technologickych-obru-zpovidali-z-monopolnich-praktik/>

TOMANKA, Marek. *Instagram způsobuje psychické problémy. Firma o tom ví, ale roky to tají*. [online článek]. iDnes.cz, 2021. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ekonomika/podniky/facebook-instagram-deprese-uzkost-psychika.A210915_165716_ekoakcie_mato

WIKIPEDIE. *Otevřená encyklopedie: SixDegrees.com* [online]. Wikipedie, 2019. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=SixDegrees.com&oldid=17172313>

WIKIPEDIE: *Otevřená encyklopedie: Plagiát* [online]. Wikipedie, 2022. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Plagi%C3%A1t&oldid=21024281>

WIKIPEDIE. *Otevřená encyklopedie: Dopamin* [online]. Wikipedie, 2021. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Dopamin&oldid=20304991>

WIKIPEDIE: *Otevřená encyklopedie: Facebook* [online]. Wikipedie, 2022. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Facebook&oldid=21360173>

WIKISOFIA. *Empirický výzkum*. [online]. Wikisofia, 2013. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Empirický_výzkum

WITTKA, Jakub. *Prokrastinace je zlovyk jako alkoholismus. Dnešní doba ji nahrává stále víc*. [online článek]. Hospodářské noviny, 2013. Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-60496640-prokrastinace-je-zlovyk-jako-alkoholismus-dnesni-doba-ji-nahrava-stale-vic>

VIDEO

DVTV. *Instagram je jako tvrdé drogy, Konec prokrastinace bude v USA bestseller, říká Ludwig.* [online video]. DVTV, 2018. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=c-XYIRgPBcM>